

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi liiketoimintakiellosta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan laajennettavaksi liiketoimintakiellosta annetun lain soveltamisalaa siten, että liiketoimintakielto voitaisiin määrätä silloinkin, kun yritystä ei ole asetettu konkurssiin. Liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksiä esitetään myös tarkistettavaksi.

Liiketoimintakiellon sisältöä laajennettaisiin niin, että kieltoon määrätty ei saisi olla osakeyhtiön tai osuuskunnan perustajana eikä hankkia omistukseen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä. Liiketoimintakiellon vähimmäisaika nostettaisiin kahdesta kolmeen vuoteen. Kieltoa koskevan vaatimuksen esittämisäikää pidennettäisiin.

Esitutkinnaissa tulisi aina tutkia liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset, kun tutkittavana on liiketoiminnassa tehty rikos, joka voi johtaa liiketoimintakieltoon. Liiketoimintakieltojärjestelmän tehostamiseksi ehdotetaan lakiin otettavaksi säännökset liiketoimintakiellon valvonnasta. Valvonta kuuluisi esityksen mukaan poliisille.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan enintään kolmen kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta. Esitys liittyy valtioneuvoston 1 päivänä helmikuuta 1996 hyväksymään periaatepäätökseen hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykyinen tilanne	3
1.1. Laki liiketoimintakiellosta	3
1.2. Käytäntö	5
1.3. Liiketoimintakiellon merkitys muussa lainsäädännössä	6
2. Nykytilan arviointi	7
3. Esityksen pääkohdat	8
4. Liiketoimintakieltojärjestelmää koskevat uudistukset Ruotsissa ja Norjassa	9
4.1. Ruotsi	9
4.2. Norja	10
5. Esityksen vaikutukset	10
6. Asian valmistelu	11
7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11
1. Lakiehdotusten perustelut	11
1.1. Laki liiketoimintakiellosta	11
1.2. Laki eurooppalaisesta taloudellisesta etuystymästä annetun lain 1 §:n 2 momentin kumoamisesta	25
1.3. Laki poliisin henkilörekistereistä	25
2. Voimaantulo	26
3. Säättämisjärjestys	26
LAKIEHDOTUKSET	28
1. Laki liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta	28
2. Laki eurooppalaisesta taloudellisesta etuystymästä annetun lain 1 §:n 2 momentin kumoamisesta	31
3. Laki poliisin henkilörekistereistä annetun lain 13 §:n muuttamisesta	32
LIITE	
Rinnakkaistekstit	33

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

1.1. Laki liiketoimintakiellosta

Yleistä. Laki liiketoimintakiellosta (1059/85) tuli voimaan vuoden 1986 alusta. Lain nojalla voidaan liiketoiminnassaan sopimattomaksi osoittautunutta kieltää määräajaksi harjoittamasta liiketoimintaa ja siten aiheuttamasta jatkuvasti vahinkoa yhteiskunnalle ja velkojille. Lailla pyrittiin erityisesti puuttumaan konkurssiikeinotteluun ja konkurssien väärinkäyttöön. Ongelmana pidettiin ennen muuta sitä, että yritystoimintaa voidaan harjoittaa lainsäädännön estämättä keinottelumielessä ilman liiketaloudellista kannattavuustavoitetta ja että sama yrittäjä saattaa perustaa jatkuvasti uusia yrityksiä entisten yritysten ajaututtua konkurssiin. Tällaiselle toiminnalle oli ja on ominaista pyrkimys saada yrityksen omistajille ja johdossa toimiville henkilökohtaista taloudellista etua velkojen kustannuksella.

Liiketoimintakiellolla katsottiin olevan erityisesti ennaltaestävä vaikutus, koska liiketoimintakiellon uhan odotettiin jo sellaiseen vähentävän houkutus väärinkäyttää konkurssia.

Edellytykset ja henkilöpiiri. Liiketoimintakielloon määrääminen edellyttää osallisuutta konkurssiin. Kieltoon voidaan näet määrätä vain konkurssiin asetettu yksityinen elinkeinonharjoittaja tai konkurssiin asetetussa yrityksessä johtotehtävässä toiminut. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan tarve liiketoimintakiellon määräämiseen lienee suurin juuri sellaisten henkilöiden osalta, jotka ovat olleet osallisina konkurseissa. Lain soveltamisalan laajentaminen niin, että kieltö voitaisiin määrätä muissa kuin konkurssitapauksissa, saattoi perustelujen mukaan tulla harkittavaksi sen jälkeen, kun käytännössä on saatu kokemuksia uudesta laista (HE 29/1985 vp, s. 8).

Liiketoimintakielloon voidaan määrätä konkurssiin asetettu kirjanpitovelvollinen yksityinen elinkeinonharjoittaja, konkurssiin asetetun yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies sekä konkurssiin asetetun yhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana toiminut. Viimeksi mainittuun rinnas-

tetaan se, joka on tosiasiallisesti ilman muodollista asemaa hoitanut mainittuja tehtäviä (1 §). Edellä sanotusta ilmenee, että ratkaisevaa ei ole se, missä yritysmuodossa liiketoimintaa on harjoitettu eikä myöskään se, onko henkilöllä ollut yrityksessä muodollisesti johtava asema. Laki ei koske ammatinharjoittajia, koska niiden toiminnasta luotonantajille ja muille tahoille aiheutuvan riskin katsottiin olevan melko vähäinen.

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksenä on konkurssin lisäksi se, että 1 §:ssä tarkoitettu henkilö on konkurssiin johtaneessa liiketoiminnassaan menettelyt törkeän sopimattomasti velkoja kohtaan tai siinä muulla tavoin törkeästi laiminlyönyt liiketoimintaansa liittyvät velvollisuudet (3 § 1 mom. 1 kohta). Menettelyn katsotaan kohdistuvan velkojaan, mikäli sillä vaarannetaan velkojan oikeuksia. Sopimattomana menettelynä pidetään erityisesti lain tai hyvän liiketavan vastaisia toimia, joilla pyritään hyödyn tavoitteluun velkojen kustannuksella tai jotakin velkojaa suosimalla. Liiketoimintaan liittyvinä velvollisuuksina pidetään esimerkiksi kirjanpitoon, verotukseen, rekisterisäännöksiin ja elinkeinokohtaisiin määräyksiin liittyviä velvoitteita.

Liiketoimintakielloon voidaan 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan määrätä se, joka on toistuvasti osallistunut konkursseihin ja on konkurssiin johtaneessa liiketoiminnassaan laiminlyönyt liiketoimintaan liittyvät velvollisuutensa osoittautuen siten ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan liiketoimintaa. Velvollisuuksilla tarkoitetaan samaa kuin 1 kohdassa, mutta laiminlyönneiltä ei edellytetä törkeyttä. Toisaalta vaaditaan, että henkilö on ollut osallisena useammassa kuin yhdessä konkurssissa. Liiketoimintakiellon määräämisen tulee erityisesti tämän edellytyksen osalta perustua kokonaisharkintaan. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan kieltö tulisi tämän kohdan mukaan määrätä vain aivan selvissä tapauksissa, lähinnä silloin kun toiminta voidaan kokonaisuutena arvioiden rinnastaa 1 kohdan mukaiseen menettelyyn.

Lakiehdotuksen perustelujen mukaan liiketoimintakielloon tulee määrätä henkilö, joka on osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta julkisyhteisöä ja yksityisiä velkoja koh-

taan tai pyrkinyt räikeästi ja suunnitelmallisesti elinkeinovapautta hyväksikäyttäen hankkimaan itselleen rikollisilla tai muilla vilpillisillä keinoilla taloudellista etua. Myös rikollisella menettelyllä velkojille, muille sopimuskumppaneille tai työntekijöille aiheutetut huomattavat vahingot voidaan katsoa perusteeksi liiketoimintakiellon määräämiselle. Kun liiketoimintakiellon tavoitteena on estää vahingollisen liiketoiminnan jatkaminen, tulee asiaa ratkaistaessa arvioida myös tällaisen vaaran todennäköisyys. Perusteluissa korostetaan sitä, että liiketoimintakieltoa ei tulisi määrätä yksinomaan siitä syystä, että asianomainen henkilö on konkurssia edeltäneessä liiketoiminnassa osoittanut tietämättömyyttä tai taitamattomuutta.

Liiketoimintakiellon sisältö. Liiketoimintakiellon määrätty ei saa harjoittaa liiketoimintaa, josta on säädetty kirjanpitovelvollisuus (4 § 1 mom. 1 kohta). Ammattitoiminnan harjoittaminen yksityisenä elinkeinonharjoittajana sekä maatilatalouden harjoittaminen on sen sijaan sallittua. Kieltoon määrätty ei saa myöskään toimia henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä (2 kohta). Kiellettyä on niin ikään toiminta yhteisön tai säätiön hallituksen jäsenenä, varajäsenenä tai toimitusjohtajana taikka näihin rinnastettavassa asemassa sekä toiminnan tosiasiallinen johtaminen ilman muodollista asemaa (3 kohta). Asema yrityksen johtamistehtävissä ei lakkaa suoraan liiketoimintakiellon perusteella, vaan edellyttää asianomaisen yhteisölainsäädännön mukaisia toimia.

Kielto ei koske yhtiön perustamiseen liittyviä toimia eikä pelkkää osakkeiden tai osuuksien omistamista eikä siihen liittyvien oikeuksien käyttämistä. Kielto ei koske toimintaa julkisoikeudellisten yhteisöjen ja säätiöiden johtotehtävissä. Kiellettyä ei myöskään ole toiminta sellaisessa aatteellisessa yhteisössä tai säätiössä, joka harjoittaa liiketoimintaa vain vähäisessä määrin (4 § 2 mom.). Tuomioistuin voi erityisistä syistä määrätä, ettei kielto koske tiettyä tai tietynlaista liiketoimintaa tai tehtäviä tai toimintaa tiettyssä yhteisössä tai säätiössä (4 § 3 mom.). Samoin tuomioistuin voi erityisistä syistä, esimerkiksi liiketoiminnan lopettamisen vaatiman ajan vuoksi, vastaajan hakemuksesta määrätä kiellon tulemaan voimaan jonakin päätösajankohtaa myöhempänä päivänä (9 § 1 mom.).

Liiketoimintakielto määrätään vähintään

kahdeksi ja enintään viideksi vuodeksi (5 §).

Menettely. Liiketoimintakiellon määräämistä vaatii syyttäjä (6 §). Laissa on asetettu konkurssipesän hoitajalle velvollisuus ilmoittaa syyttäjälle, mikäli hänellä on saamiensa tietojen perusteella aihetta epäillä liiketoimintakieltoon määräämisen edellytysten täytyvän. Pesänhoitaja on velvollinen antamaan syyttäjälle kaikki tarvittavat tiedot (7 §). Tarvittaessa syyttäjä voi pyytää poliisia suorittamaan asiassa esitutkinnan, josta on soveltuvin osin voimassa, mitä esitutkinnasta rikosasiassa on säädetty (19 § 2 mom.). Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia on pantava vireille kahden vuoden kuluessa konkurssiin asettamisesta (8 §).

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian tutkii se yleinen alioikeus, jossa konkurssi on tai on ollut vireillä (18 §). Liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevien asioiden käsittelyssä noudetaan soveltuvin osin, mitä on voimassa rikosasian käsittelystä, kun rikoksesta ei ole säädetty muuta rangaistusta kuin sakko (19 § 1 mom.). Siten liiketoimintakielto voidaan määrätä silloinkin, kun vastaaja ei noudata kutsua saapua asian käsittelyyn. Liiketoimintakieltoasiassa tehtyä päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, ellei ylempi tuomioistuin määrää toisin (9 § 2 mom.). Laissa on myös säännökset asian uudelleen tutkimisesta (13 §) sekä liiketoimintakiellon kumoamisesta muuttuneiden olosuhteiden tai muun erityisen syyn perusteella (15 §).

Seuraamukset kiellon rikkomisesta. Liiketoimintakiellon rikkomisesta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Liiketoimintakiellon rikkomisesta tuomitaan myös se, joka toimii toisen välikätenä liiketoimintakiellon kiertämiseksi (16 §). Jos kiellon rikkomista ei voida pitää vähäisenä, voidaan syyttäjän vaatimuksesta kiellon voimassaoloaikaa lisäksi pidentää korkeintaan viidellä vuodella (17 § 1 mom.).

Valvonta ja rekisteröinti. Liiketoimintakiellon noudattamisen valvonnasta ei ole laissa erikseen säännöksiä. Valvonta kuuluu siis yleisen laillisuusvalvonnan piiriin. Liiketoimintakielto merkitään liiketoimintakielto-rekisteriin (21 §), jota pitää 1 päivästä maaliskuuta 1996 alkaen oikeusministeriön alainen oikeusrekisterikeskus. Jokaisella on oikeus saada tietoja rekisteriin merkityistä liiketoimintakielloista. Tiedot rekisteristä toimitetaan viran puolesta kaupparekisteriä pi-

tävälle patenti- ja rekisterihallitukselle.

1.2. Käytäntö

Yleistä. Vuoden 1995 loppuun mennessä on liiketoimintakieltoon määrätty yhteensä 121 henkilöä. Mitään huomattavia vuosittaisia muutoksia tuomittujen liiketoimintakieltojen määrässä ei ole ollut. Esimerkiksi vuosina 1990—1994 kieltoon on määrätty vuosittain 10—16 henkilöä. Sen sijaan vuonna 1995 liiketoimintakieltoja määrättiin tavallista enemmän eli 21. Syyttäjän vaatimus on hylätty noin kolmasosassa vuosina 1986—1992 ratkaistuista tapauksista. Väliaikainen liiketoimintakielto on määrätty yhteensä 27 kertaa.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen laatimien, vuosien 1986—1992 soveltamiskäytäntöä koskevien selvitysten (Liiketoimintakielto ja yrittäjien väärinkäytökset, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 128, 1995) mukaan valtaosa liiketoimintakieltoon määräytistä on harjoittanut osakeyhtiömuotoista liiketoimintaa. Kieltoon määrätyt ovat useimmiten harjoittaneet pienimuotoista yritystoimintaa, jossa liikevaihto on ollut alle 25 miljoonaa markkaa ja yrityksen työntekijöiden lukumäärä on ollut alle 50. Noin kolmasosassa tutkituista tapauksista yrityksessä on ollut alle kymmenen työntekijää.

Liiketoimintakieltoasioiden alioikeuskäsittelyyn on kulunut keskimäärin vajaat kuusi kuukautta. Konkurssiin asettamisesta lainvoimaiseen liiketoimintakieltopäätökseen on usein kulunut vuosia. Hovioikeuskäsittely on pidentänyt muutosta haettaessa käsittelyaikaa vielä keskimäärin vuodella.

Liiketoimintakieltojen keskimääräinen pituus on ollut 2 vuotta 11 kuukautta. Neljä viidesosaa kielloista on määrätty kestämään 3,5 vuotta tai sitä vähemmän.

Määräämisperusteet. Liiketoimintakielto on määrätty vajaassa puolessa tutkituista tapauksista (n. 46 %) pelkästään 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisilla edellytyksillä. Tällöin päätös on perustunut useimmiten törkeän sopimattomaan menettelyyn velkoja kohtaan. Vain yhdessä tapauksessa perusteena on mainittu pelkästään liiketoimintaan liittyvien velvollisuuksien törkeä laiminlyönti. Velkojiin kohdistuvana törkeän sopimattomana menettelynä on pidetty esimerkiksi yhtiön vaihto-omaisuuden tai käyttöomaisuuden luovuttamista tai myymistä alihintaan yhtiön maksukyvyttömyysaikana sekä huo-

mattavasti tappiollisen toiminnan jatkamista tai luoton taikka investointiavustusten ottamista silloin, kun yhtiö olisi asettaa selvitystilaan. Törkeän sopimattomana menettelynä on pidetty myös ulosmitatun taikka velaksi tai osamaksu- tai vuokrasopimuksella hankitun omaisuuden myymistä sekä kirjanpidon laiminlyöntejä. Liiketoimintaan liittyvän velvollisuuden törkeänä laiminlyöntinä on pidetty esimerkiksi kirjanpitoon, työnantajasuorituksiin, elinkeinoilmoituksiin, veroilmoituksiin ja rekisteri-ilmoituksiin liittyviä laiminlyöntejä.

Noin neljäsosassa tapauksista tuomioistuin on määrännyt liiketoimintakiellon pelkästään 3 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla, jolloin velallisen on katsottu toistuvien konkurssien ja liiketoiminnassa havaittujen velvollisuuksien laiminlyöntien vuoksi osoittautuneen sopimattomaksi harjoittamaan liiketoimintaa. Kieltoon johtavana laiminlyöntinä on pidetty esimerkiksi työnantajasuoritusten toistuvaa ja järjestelmällistä laiminlyömistä ja kirjanpitoon liittyviä laiminlyöntejä. Pesäluettelon mukaisten varojen ja velkojen huomattavan epäsuhtan on myös katsottu viittaavan velvollisuuksien laiminlyöntiin. Niin ikään noin neljäsosassa tapauksia (28 %) liiketoimintakiellon perusteena on mainittu sekä 1 että 2 kohdan mukaiset edellytykset.

Liiketoimintakiellot ovat miltei säännönmukaisesti olleet yhteydessä rikolliseen menettelyyn. Liiketoimintakiellon määräämisen yhteydessä on tuomittu rangaistus rikoksesta noin 60 prosentissa tapauksista. Muihinkin liiketoimintakieltoihin on liittynyt usein rikos tai rikoksia siten, että kiellon määräämisen perusteena on ollut syyksiluettu rikos tai syyttäjän ilmoituksen mukaan kieltoon määrättyä vastaan on ollut tarkoitus myöhemmin nostaa syyte. Lisäksi muutamissa tapauksissa on voitu arvioida, että liiketoimintakieltoon johtanut menettely täytti yhden tai useamman rikoksen tunnusmerkistön. Tavallisimmin esiintyneet rikokset ovat olleet ennakkoperintälain (418/59) tai työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain (366/63) rikominen, kirjanpitorikos tai -rikkomus, veropetos, aiemmin rikoslakiin sisältyneet huolimattomana ja kevytmielisenä velallisenä tehdyt konkurssirikokset sekä nykyisen lain mukaiset velallisen petos ja velallisen epärehellisyys. Petos, osakeyhtiörikos- tai rikkomus sekä rekisterimerkintärikos ovat myös olleet perusteena liiketoimintakiellon määräämiselle.

Kiellon noudattamisen valvonta ja tiedon saanti. Poliisin suorittama valvonta on perustunut lähinnä taloudellisten rikosten tutkinnan yhteydessä tehtyihin havaintoihin. Käytännössä myös syyttäjät ovat osaltaan valvooneet kiellon noudattamista syyteharkintaa varten saamiensa tietojen pohjalta. Vuoden 1995 loppuun mennessä on liiketoimintakiellon rikkomisesta tuomittu ainakin kolme henkilöä.

Liiketoimintakielto rekisteristä lähetetään tiedot liiketoimintakieltoon määrätyistä patentti- ja rekisterihallituksen lisäksi nykyisin myös työministeriölle, pankkitarkastukselle, verohallitukselle, keskusrikospoliisille, kuluttajavirastolle ja Suomen Asiakastieto Oy:lle, joka julkaisee liiketoimintakiellossa olevien nimet Luottolista-lehdessä.

1.3. Liiketoimintakiellon merkitys muussa lainsäädännössä

Liiketoimintakielloille on viime vuosina annettu merkitystä yhä useammin myös muussa lainsäädännössä. Erityisesti kelpoisuusehtoja koskevilla säännöksillä liiketoimintakielto on usein rinnastettu konkurssiin ja vajaanvaltaisuuteen.

Vakuutusvälittäjistä annetun lain (251/93) 2 luvun 3 §:n 1 kohdan mukaan vakuutusvälittäjäksi ei voida rekisteröidä sitä, joka ei hallitse itseään ja omaisuuttaan tai joka on määrätty liiketoimintakieltoon. Liikennevakuutuslain 19 a §:n 1 momentin (1493/94) mukaan ulkomaisen ETA-vakuutusyhtiön, joka aikoo harjoittaa Suomessa liikennevakuutusta ulkomaisesta toimipaikasta käsin, tulee nimetä tänne edustajansa (korvausasiamies) huolehtimaan korvausvaatimusten käsittelyn ja korvausten maksamisen asianmukaisesta järjestämisestä. Korvausasiamiehenä ei pykälän 2 momentin (361/93) mukaan saa olla vajaanvaltainen, konkurssissa oleva eikä henkilö, joka on määrätty liiketoimintakieltoon.

Henkilöstörähasolain 44 §:n 2 momentin (237/93) mukaan liiketoimintakiellossa olevaa ei voi valita henkilöstörähasolain hallituksen jäseneksi. Niin ikään henkilöstön edustuksesta yrityksen hallinnossa annetun lain 6 §:n (238/93) mukaan liiketoimintakiellossa oleva ei voi toimia henkilöstön edustajana.

Tilintarkastuslain (936/94) 10 §:ssä määritellään tilintarkastajan yleinen kelpoisuus. Liiketoimintakiellossa oleva on tässäkin rinnastettu konkurssissa olevaan ja vajaanvaltai-

seen, joten häntä ei säännöksen mukaan voida valita tilintarkastajaksi. Säästöpankkilain 4 luvun 47 §:n 3 momentin (1610/93) mukaan liiketoimintakiellossa oleva ei voi olla säästöpankin isäntänä, pankin hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana eikä valtuutettuna. Liiketoimintakiellossa oleva ei voi osuuspankkilain 4 luvun 14 §:n 2 momentin (1611/93) mukaan toimia myöskään osuuspankin hallintoneuvoston tai johtokunnan jäsenenä eikä toimitusjohtajana.

Eurooppalaisesta taloudellisesta etuymästä annetun lain (1299/94) 1 §:n 2 momentin mukaan sovelletaan liiketoimintakiellostä annetun lain säännöksiä yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisesta yhtiömiehestä ja yhtiön toimitusjohtajasta vastaavasti etuymän jäsenenä ja johtajaan. Tämä merkitsee, ettei liiketoimintakiellossa oleva voi myöskään ryhtyä etuymän jäseneksi eikä toimia yhtiön johtajana.

Liiketoimintakieltoon määrääminen voi myös merkitä oikeuden menetystä. Esimerkiksi liikenneministeriön tulee ajoneuvojen katsastus- ja rekisteröintitehtävien toimiluvista annetun lain (1593/95) 17 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan peruuttaa katsastustehtävää varten annettu toimilupa, jos luvan haltija on asetettu liiketoimintakieltoon.

Yrityksen saneerauslainsäädännön mukaisesti annetun lain (47/93) 53 §:n 2 momentin mukaan saneerausohjelma on, jollei erityisiä vastasyitä ole, jätettävä vahvistamatta, jos velallinen tai velallisyhtiön edustaja on saneerausmenettelyn kohteena olevassa toiminnassa rikkonut liiketoimintakiellon tai on syytteessä tai epäiltynä tällaisesta rikoksesta (2 kohta). Ohjelma on niin ikään jätettävä vahvistamatta, jos velallinen tai velallisyhtiön edustaja on syyllistynyt tai on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyneen menettelyyn, jonka perusteella hänet olisi voitu määrätä liiketoimintakieltoon, jos velallinen saneerausmenettelyn aloittamisen sijasta olisi asetettu konkurssiin (3 kohta). Liiketoimintakieltoon määrääminen voi yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/93) 72 §:n 2 momentin mukaan estää myös takausvastuun järjestelyn. Järjestelyä ei voida myöntää ilman erityisen painavaa syytä muun muassa silloin, kun takaaja on määrätty liiketoimintakieltoon tai liiketoimintakieltoon määräämistä koskeva asia tai sen esitutkinta on vireillä.

2. Nykytilan arviointi

Liiketoimintakieltoja on vuoden 1995 loppuun mennessä määrätty vain 121 henkilölle. Tätä määrää voidaan pitää vähäisenä ottaen huomioon muun muassa vastaavana aikana vireille pantujen konkurssien ja tietoon tulleiden talousrikosten määrä. Liiketoimintakieltojen tuomitsemiskynnystä on pidetty varsin korkeana. Toisaalta oikeuskäytäntöä voidaan pitää myös jossakin määrin epäyhtenäisenä. Tähän on keskeisesti vaikuttanut määräämisedellytysten väljyys ja tulkinnanvaraisuus. Lain soveltajien varovaista suhtautumista osoittaa se, että kieltojen piitukset ovat useimmissa tapauksissa olleet käytettävissä olevan asteikon alapäässä eikä ilmeisen törkeissä tapauksissa ole määrätty niin pitkiä kieltoja kuin laki sallii. Järjestelmän tehoa on vähentänyt osaltaan myös se, että liiketoimintakielto määrätään useissa tapauksissa vasta vuosienkin kuluttua kiellon perusteena olevasta menettelystä.

Velkojille vahingollinen liiketoiminta ei välttämättä johda konkurssiin. Jotkut osaavat järjestellä tappiollisen liiketoimintansa niin taitavasti, että se ei pääty konkurssiin. Joskus velallinen on taas niin varaton, että velkojat eivät ole kiinnostuneita hakemaan velallista konkurssiin. Liiketoimintakiellon määräämiselle välttämättömän konkurssiedellytyksen täyttyminen voi siis olla sattumanvaraista. Se ei myöskään aina ole riippuvainen asianomaisen henkilön omasta toiminnasta. Periaatteessa ei voida pitää hyväksyttävänä sitä, että samanlaisen lainvastaisen tai muuten sopimattoman menettelyn perusteella mahdollisuus määrätä liiketoimintakieltoon on erilainen sen perusteella, onko henkilö osallisena konkurssiin vai ei.

Merkittäväksi ongelmaksi on osoittautunut vireillepanoajan riittämättömyys. Lain mukaan vaatimus liiketoimintakiellon määräämisestä on tehtävä kahden vuoden kuluessa konkurssiin asettamisesta. Usein tieto liiketoimintakiellon määräämisestä mahdollistavista seikoista tulee syyttäjän tietoon niin myöhään, että vaatimusta ei voida enää määrääjän päättämisen vuoksi esittää tuomioistuimissa. Lähes 40 prosentissa tapauksista syyttäjän päätös olla vaatimatta liiketoimintakieltoa on perustunut vireillepanoajan päättymiseen.

Ongelmana on pidetty myös syyttäjän tiedonsaantia, jonka puutteet ovat vaikeuttaneet liiketoimintakieltojen esilletu-

loa. Ilman pesähoitajilta tai muilta ulkopuolisilta saatuja tietoja ei syyttäjällä ole yleensä mahdollisuutta arvioida liiketoimintakiellon määräämisen tarpeellisuutta. Syyttäjä on voinut oma-aloitteisesti harkita liiketoimintakieltoa lähinnä konkurssikäsitteilyn myöhemässä vaiheessa ilmi tulleiden rikosten perusteella. Tällöin on kuitenkin konkurssikäsitteilyn ja asiaan liittyvän rikostutkinnan takia ongelmaksi usein muodostunut edellä mainittu vireillepanoajan riittämättömyys.

Syyttäjän tiedonsaantia pyrittiin helpottamaan säätämällä laissa konkurssipesän hoitajalle ilmoitusvelvollisuus havaitsemistaan seikoista, joilla voi olla merkitystä liiketoimintakieltoon määräämiselle. Ilmoitusvelvollisuus ei ole kuitenkaan toiminut toivotulla tavalla. Pesähoitajien voidaan laskea tehneen vuosittain yhteensä vain noin 13 ilmoitusta maan syyttäjille. Tämä on erittäin pieni määrä erityisesti verrattaessa sitä vuosittaiseen vireille pantujen konkurssien ja poliisin tietoon tulleiden konkurssirikosten lukumäärään.

Eräs syy pesähoitajien tekemien ilmoitusten vähäisyyteen on pesähoitajan rooli. Siihen ei helposti mielletä sisältyvän rikostutkintaan rinnastettavia tehtäviä. Pesähoitajan ensisijainen tehtävä on selvittää pesä huolellisesti ja nopeasti, jotta velkojat saisivat mahdollisimman pian jako-osuutensa. Liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta on aikaavievää ja aiheuttaa siten myös ylimääräisiä kustannuksia. Kun liiketoimintakielto ei hyödytä mitenkään velkojia, ei näillä myöskään ole intressiä kustantaa siihen liittyviä kuluja. Velkojatahon mielenkiintoa vähentää myös se, että liiketoimintakielto määrätään yleensä melko pitkän ajan kuluttua konkurssiin asettamisesta.

Liiketoimintakieltojärjestelmän toivuutta ja uskottavuutta heikentää se, että kiellon noudattamista ei erityisesti valvota. Liiketoimintakiellon rikkomiset ovat tulleet ilmi satunnaisesti ja lähinnä silloin, kun liiketoimintakieltoon määrätty on syyllistynyt johonkin muuhun rikokseen. Tarkkaa arviota ei voi esittää siitä, kuinka liiketoimintakieltoja noudatetaan. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen suorittaman haastattelututkimuksen mukaan voidaan kuitenkin päätellä, että liiketoimintakiellolla ei välttämättä ole kovin suurta merkitystä kieltoon määrätylle, sillä valvonnan puute ja välikäsien käyttö mahdollistavat liiketoiminnan jatkamisen kiellosta huolimatta. Valvonnan puuttuminen on

osaltaan saattanut vaikuttaa viranomaistenkin asenteisiin ja liiketoimintakieltojen vähäiseen määrään. Valvonnan puutetta on pidetty jopa lain pahimpana ongelmana.

Liiketoimintakieltojärjestelmää pidetään kuitenkin yleisesti puutteistaan huolimatta tarpeellisena. Tämän esityksen tarkoituksena on kehittää tätä järjestelmää ja poistaa siinä ilmenneitä epäkohtia.

3. Esityksen pääkohdat

Konkurssiedellytyksen poistaminen. Eduskunnan lakivaliokunnan mukaan laista saatavien kokemusten perusteella tuli jatkossa harkita lain soveltamisalan laajentamista siten, että liiketoimintakielto voitaisiin määrätä, vaikka yritys ei olisikaan joutunut konkurssiin (LaVM 3/1985 vp). Lain soveltamisalan laajentamiseksi ehdotetaan nyt aiemmin mainituista syistä luovuttavaksi konkurssista lain soveltamisen perusedellytyksenä.

Konkurssiedellytyksen poistamisen vuoksi on liiketoimintakieltoon määräämisen edellytyksiä tarkistettava. Näillä edellytysten muutoksilla pyritään myös yhdenmukaistamaan lain soveltamiskäytäntöä ja lisäämään lain ennalta-arvattavuutta.

Liiketoimintakielton määräämisen edellytyksenä on ehdotuksen mukaan ensiksikin liiketoimintaan liittyvien lakisääteisten velvollisuuksien olennainen laiminlyönti (3 § 1 mom. 1 kohta). Edellytys eroaa nykyisestä 3 § 1 momentin 1 kohdassa mainitusta laiminlyöntiedellytyksestä siinä, että laiminlyönnin törkeyden sijasta tulisi laiminlyöntiä pitää olennaisena. Laissa säädettäisiin myös, mitä erityisesti tulee ottaa huomioon laiminlyöntien olennaisuutta arvioitaessa. Jos kirjanpitovelvollisuus on laiminlyöty niin, ettei kirjanpitovelvollisen taloudellista tulosta ja asemaa tai kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kannalta olennaisia liiketapahtumia kyettä selvittämään ilman kohtuutonta vaivaa, olisi laiminlyöntiä ehdotuksen mukaan pidettävä aina olennaisena. Näin halutaan korostaa kirjanpidon erityistä asemaa liiketoiminnassa. Kirjanpidon kautta välittyy kuva yrityksen taloudellisesta tilasta ja tuloksesta liiketoiminnan sidosryhmille sekä verottajalle. Kirjanpidon laiminlyönnillä tai kirjanpitoaineiston väärentämisellä voidaan estää myös muiden rikosten ilmitulo.

Toinen liiketoimintakielton määräämisen vaihtoehtoinen edellytys olisi momentin

2 kohdan mukaan rikollinen menettely liiketoiminnassa. Käytännössä liiketoimintakielto on valtaosassa tapauksista määrätty samassa yhteydessä kuin liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta on tuomittu rangaistus. Vain yhdessä tutkituista tapauksista oli ilmeistä, että liiketoimintakielton perusteena oleva menettely ei täyttänyt minkään rikoksen tunnusmerkistöä. Kun kiellon määräämisen perusteeksi tulisi rangaistava menettely liiketoiminnassa, olisi tämä omiaan vähentämään kiellon määräämiseen liittyviä tulkinnanvaraisuuksia ja siten lisäämään lain ennustettavuutta. Rangaistavuutta koskevasta edellytyksestä huolimatta liiketoimintakieltoa ei edelleenkään ole pidettävä rikosoikeudellisena seuraamuksena, vaan niin kuin nykyisinkin lähinnä elinkeino-oikeudellisena turvaamistoimenpiteenä.

Nyt puheena oleva rangaistavaa menettelyä koskeva edellytys vastaisi lähinnä nykyistä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyä edellytystä "törkeän sopimaton menettely velkojaa kohtaan". Ehdotus olisi kuitenkin mainittua nykyistä edellytystä laajempi siinä, että muikin kuin velkoihin kohdistuva menettely liiketoiminnassa voisi olla perusteena liiketoimintakieltoon määräämiselle. Lain tavoitteena ei ole yksinomaan velkojien etujen, vaan myös muidenkin liiketoiminnan sidosryhmien etujen suojaaminen vahingolliselta ja sopimattomalta liiketoiminnalta. Kiellon perusteena voi siis periaatteessa olla mikä tahansa sellainen rangaistava menettely liiketoiminnassa, jonka perusteella liiketoimintaa harjoittavan toimintaa voidaan pitää muiden kannalta vahingollisena. Vähäiseksi katsottava rikollinen menettely ei voisi kuitenkaan olla kiellon määräämisen peruste.

Liiketoimintakielton määräämistä harkittaessa tulisi ehdotuksen mukaan ottaa huomioon, onko ja missä määrin liiketoimintaa kokonaisuutena pidettävä vahingollisena velkojien, sopimuskumppaneiden, julkistalouden tai terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta. Vahingollisuuden arviointi edellyttää kokonaisuuskäsitteitä, jossa tulee ottaa huomioon laiminlyöntien ja rangaistavan menettelyn ohella se, miten liiketoimintaa muuten on harjoitettu.

Kiellon sisältö. Liiketoimintakielton sisältöä ehdotetaan laajennettavaksi. Kiellettyä olisi myös osakeyhtiön ja osuuskunnan perustajana toimiminen. Perustamistoimiin liittyy sellaisia hallinnollisia tehtäviä ja vastuu- ta varainhoidosta, ettei liiketoimintakiellossa

olevan toimintaa perustajana voida pitää asianmukaisena. Niin ikään ehdotetaan kiellettäväksi määräysvallan hankkiminen yhteisössä. Liiketoimintakieltoon määrätyn ei kuitenkaan tarvitsisi luopua määräysvallastaan, jonka hän on hankkinut ennen kieltoon määräämistä. Liiketoimintakiellon piiriin tulisi ehdotuksen mukaan kuulumaan myös toiminta sellaisessa julkisyhteisöön kuuluvassa laitoksessa, jonka pääasiallinen tarkoitus on liiketoiminnan harjoittaminen. Tämä merkitsee, ettei liiketoimintakieltoon määrätty saa toimia esimerkiksi valtion tai kunnan liikelaitosten johtotehtävissä.

Kiellon vaatimiselle säädettyä vireillepääntä ehdotetaan pidennettäväksi. Uusi viiden vuoden määräaika laskettaisiin vaatimuksen perusteena olevasta viimeisestä laiminlyönnistä tai rikollisesta menettelystä. Tätä määräaika voidaan pitää riittävän pitkänä, jotta liiketoimintakiellon edellytykset ehditään tutkia laajemminkin rikosasian yhteydessä.

Edellytysten tutkinta. Liiketoimintakielto-tapausten ilmitulon edistämiseksi ja soveltamiskäytännön yhdenmukaistamiseksi ehdotetaan, että poliisin tulisi aina tutkia liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset, jos lain henkilöpiiriin kuuluva on epäiltynä liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta, jota ei voida pitää vähäisenä. Näin syyttäjän joutuisi kaikissa rikosperusteisissa tapauksissa ottamaan kantaa siihen, onko liiketoimintakiellon vaatimiseen edellytyksiä. Tiedon-saantimahdollisuuksia pyritään parantamaan myös konkurssisäännön muutosehdotuksella, josta annetaan erillinen esitys. Konkurssipesän pesänhoitajan tulisi aina laatia konkurssivelallisen harjoittamasta liiketoiminnasta selvitys, josta kävisi ilmi muun muassa se, miten kirjanpitoa on hoidettu sekä myös sellaiset pesänhoitajan havaitsemat seikat, joilla voi olla merkitystä liiketoimintakiellon määräämisen kannalta.

Valvonta. Liiketoimintakieltojärjestelmän ehkä merkittävimpana epäkohtana on pidetty valvonnan puuttumista. Yleinen käsitys on, että kiinnijoutumisriski on vähäinen ja että kieltoa voidaan helposti kiertää välikäsiä käyttämällä, vaikka tämäkin on rangaistavaa. Sellaista järjestelmää, jolla voidaan tehokkaasti estää kieltoon määrätyltä liiketoiminnan harjoittaminen, ei ole mahdollista luoda kohtuullisin kustannuksin. Lain tavoitteiden kannalta on pidettävä riittävänä sitä, että liiketoimintakieltojen noudattamista valvo-

taan niin, että kiinnijoutumisriski on todellinen. Kun valvontatehtävää varten ei ole tarkoituksenmukaista luoda uutta viranomaista, ehdotetaan, että valvontaa hoitaa poliisi. Ainoastaan poliisilla voidaan nykyisessä tilanteessa katsoa olevan tehtävää varten tarvittavat resurssit ja menetelmät käytössään. Valvontatehtävä soveltuu poliisille myös, koska sillä on paikallisorganisaatio. Kun poliisin kuuluu lisäksi ryhtyä toimenpiteisiin kiellon rikkomisen johdosta, on myös luontevaa, että se valvoo kiellon noudattamista.

Valvontaan kuuluisi aina selvityksen laatiminen siitä, mitä liiketoimintaa liiketoimintakieltoon määrätty on harjoittanut ennen kiellon määräämistä ja mihin toimenpiteisiin hän on ryhtynyt kiellon johdosta. Liiketoimintakieltoon määrätty olisi velvollinen antamaan poliisille selvitystä varten tarpeelliset tiedot. Hänen olisi myöhemminkin annettava poliisille tämän kehotuksesta selvitys toimeentulostaan ja työpaikastaan. Valvontaa varten poliisilla on oikeus poliisilain (493/95) perusteella saada salassa pidettäviä tietoja valvottavan taloudellisesta asemasta viranomaisilta sekä luotto-, rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta. Poliisilla olisi ehdotuksen mukaan oikeus suoraan käyttöyhteyteen oikeusministeriön pitämään liiketoimintakielto-rekisteriin.

4. Liiketoimintakieltojärjestelmää koskevat uudistukset Ruotsissa ja Norjassa

4.1. Ruotsi

Laki liiketoimintakiellosta (lag om näringsförbud 1986:436) tuli voimaan vuonna 1986. Sillä korvattiin vuonna 1980 silloiseen konkurssilakiin otetut säännökset liiketoimintakiellosta. Suomen nykyinen laki vastaa olennaisesti mainittua Ruotsin aiempaa lakia. Ruotsin lakia on muutettu 1 päivänä heinäkuuta 1996 voimaan tulleella lailla (SFS 1996:314). Muutokset perustuvat keskeisesti vuoden 1995 alussa valmistuneeseen mietintöön (Ett renodlat näringsförbud; SOU 1995:1).

Ruotsissa lain soveltaminen ei ole sidoksissa konkurssiin. Lain soveltamisen yleinen edellytys on, että liiketoimintakiellon määräämistä voidaan pitää yleiseltä kannalta perusteltuna. Lisäksi vaaditaan, että henkilö on törkeästi laiminlyönyt elinkeinotoimintaan liittyviä velvollisuuksia ja siinä syyllistynyt

rikokseen, jota ei voida katsoa vähäiseksi (1 §) tai on huomattavassa määrin jättänyt maksamatta veroja, tulleja tai muita maksuja (1 a §) tai on menettänyt törkeän sopimattomasti velkojiaan kohtaan taikka muulla tavoin törkeästi laiminlyönyt elinkeinotoiminnan velvoitteet (2 §). Jos henkilö on syyllistynyt rikokseen, josta alin rangaistus on kuusi kuukautta vankeutta, on liiketoimintakielon määräämistä pidettävä aina yleiseltä kannalta perusteltuna, jollei erityistä vastasyitä ole (3 §).

Yleisen edun arvioinnissa on merkitystä sillä, voidaanko laiminlyöntejä pitää järjestelmällisinä tai onko niillä tähdätty huomattavan hyödyn hankkimiseen tai onko menettely aiheuttanut taikka ollut omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa taikka onko asianomainen aikaisemmin tuomittu elinkeinotoiminnassa tehdystä rikoksesta (3 §). Liiketoimintakielon vähimmäispituus on kolme vuotta. Äsken voimaan tulleella lainmuutoksella kiellon enimmäispituus nostettiin 10 vuoteen (5 §).

Liiketoimintakielon sisältö vastaa pitkälti meillä voimassa olevan kiellon sisältöä. Kuitenkin kiellettyä on myös osake-, pankki- tai vakuutusyhtiön perustamistoimet. Samoin kiellettyä on osake-, pankki- tai vakuutusyhtiön osakkeiden omistaminen siten, että niiden oikeuttama äänimäärä ylittää 50 prosenttia. Kieltoon määrätty ei saa työskennellä myöskään elinkeinotoiminnassa, jota joku kieltoon määrättylle läheinen henkilö harjoittaa tai jolla on tässä toiminnassa sellainen asema kuin 4 §:ssä on säädetty eri yhtiömuotojen osalta liiketoimintakieltoon määrättävistä (8 §).

4.2. Norja

Vuonna 1985 tehdyllä uudistuksella konkurssikaranteenisäännöstö siirrettiin osakeyhtiölaista konkurssilakiin (Lov om gjeldsforhandling og konkurs 8 juni 1984 nr. 58) ja samalla säännösten soveltamisalaa laajennettiin koskemaan muitakin yhtiömuotoja kuin osakeyhtiötä. Konkurssikaranteeni voidaan määrätä, jos asianomaisen voidaan perustelusta syystä epäillä menetelleen rangaistavalla tavalla konkurssissa tai maksukyvyttömäksi joutuneessa yrityksessä; merkitystä ei ole sillä, johtaako rangaistava menettely myöhemmin rikosoikeudenkäyntiin ja tuomioon. Toinen vaihtoehtoinen edellytys on se, että asianomaista voidaan vastuuttoman liik-

keenharjoittamisen perusteella pitää sopimattomana perustamaan uutta yhtiötä tai toimimaan sellaisen yhtiön hallituksessa tai toimitusjohtajana. Tuomioistuimen tulee harkita kokonaisarvioinnin pohjalta konkurssikaranteenin tarpeellisuus.

Liiketoimintakielto merkitsee pitkälti samaa kuin meidänkin voimassa olevan lain mukaan. Kielto ei kuitenkaan koske elinkeinon harjoittamista omissa nimissä. Konkurssikaranteeniasia tulee käsittelemään tuomioistuimessa yleensä konkurssipesän hallinnon vaatimuksesta, mutta tuomioistuin voi myös omasta aloitteestaan ottaa asian käsiteltäväkseen. Sekä konkurssipesällä että syyttäjällä on oikeus esiintyä asiassa asianosaisena. Vuonna 1993 lisättiin konkurssilakiin säännökset julkisesta konkurssirekisteristä (144 §), johon konkurssikaranteeni merkitään. Konkurssikaranteenimääräysten rikkominen on rangaistavaa.

Justisdepartementin vuonna 1990 asettama komitea esitti mietinnössään epäilyksiä säännösten merkityksestä taistelussa taloudellista rikollisuutta vastaan ja erityisesti sen yleisestävistä vaikutuksista (Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v., NOU 1993:16). Taloudelliseen rikollisuuteen tulisi komitean mukaan puuttua tehokkaammilla ja nopeammilla keinoilla kuin järjestelmän puitteissa oli mahdollista. Komitean enemmistö päätyi ehdottamaan, että konkurssikaranteenisäännöstöstä luovuttaisiin ja sitä koskevat säännökset konkurssilaissa kumottaisiin. Ehdotus ei ole johtanut säännösten kumoamiseen.

5. Esityksen vaikutukset

Ehdotettavilla muutoksilla pyritään kehittämään liiketoimintakieltojärjestelmää. Uudistus on osa niitä toimenpiteitä, joilla on viime vuosien kuluessa pyritty puuttumaan rikolliseen ja sopimattomaan menettelyyn elinkeinoelämässä. Pyrkimyksenä on järjestelmää parantamalla vähentää niitä taloudellisia menetyksiä, joita tällaisesta toiminnasta aiheutuu yhteiskunnalle. Uudistuksen vaikutukset tulevat kuitenkin näkymään vasta pidemmän ajan kuluessa eikä niistä voida esittää täsmällisiä arvioita.

On oletettavaa, että uudistuksen vuoksi liiketoimintakieltoasioiden määrä kasvaa. Tämä aiheuttaa jonkin verran lisätöitä syyttäjäille ja tuomioistuimille. Ilmeisesti merkittävä osa tapauksista tulee käsiteltäväksi ri-

kosasian yhteydessä, joten tämänkään vuoksi uudistuksen aiheuttama lisätyömäärä ei tulle olemaan huomattava. Esitys lisää myös poliisin tehtäviä, kun liiketoimintakiellon noudattamisen valvonta tulisi poliisiin tehtäväksi ja kun poliisiin tulisi selvittää rikostutkinnan yhteydessä liiketoimintakiellon edellytykset. Valvottaviksi tulevien liiketoimintakieltojen määrää on vaikea arvioida vielä, mutta nykyisen määrän (keskimäärin 40 voimassa olevaa kieltoa) kasvaessakaan ei sen voida katsoa lisäävän poliisin työmäärää nykyisestä siinä määrin, että siitä aiheutuisi lähenkilöstön tarvetta. Esityksellä ei siten ole organisatorisia tai henkilöstövaikutuksia.

6. Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti syksyllä 1994 laajapohjaisen työryhmän arvioimaan liiketoimintakieltojärjestelmän toimivuutta ja kehittämistarpeita sekä valmistelemaan ehdotuksen tarvittaviksi muutoksiksi. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on laatinut oikeusministeriön pyynnöstä uudistustyötä varten liiketoimintakieltoihin soveltamista koskevan, aiemmin mainitun laajan selvityksen.

Työryhmän ehdotus valmistui syyskuussa 1995. Yhteensä 30 viranomaista, tuomioistuinta ja järjestöä antoi ehdotuksesta lausuntonsa. Lausunnoissa suhtauduttiin ehdotukseen hyvin myönteisesti ja uudistuksen kiireellistä voimaan saattamista pidettiin tärkeänä. Erityisen tärkeänä pidettiin konkursiedellytyksen poistamista sekä kiellon vaatimiselle säädetyn määräajan pidentämistä samoin kuin kiellon noudattamisen valvonnan järjestämistä. Eräät lausunnonantajat katsoivat kuitenkin, etteivät liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset ole eh-

dotuksessa riittävän kattavia epärehellisen liiketoiminnan estämiseksi. Lisäksi muutamien lausunnonantajien mielestä liiketoimintakiellon keston viiden vuoden enimmäisaikaa tulisi nostaa.

Valtioneuvosto on 1 päivänä helmikuuta 1996 hyväksynyt periaatepäätöksen hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi. Tässä ohjelmassa mainitaan yhtenä toteutettavana toimenpiteenä liiketoimintakiellosta annetun lain muuttaminen.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Eduskunnalle on annettu esitys rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 82/1995 vp). Esityksessä ehdotettuun lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa tulisivat muun muassa säännökset asianomistajan avustamisesta, syytteen vireillepanosta, pääkäsittelystä, asianosaisista ja oikeudenkäyntikuluista. Tarkoitus on, että tätä uutta lainsäädäntöä noudatettaisiin soveltuvin osin myös liiketoimintakieltoon määräämistä koskevissa asioissa. Ehdotettu rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskeva uudistus on tarkoitettu hallituksen esityksen mukaan tulemaan voimaan vuoden 1997 alkupuolella, mutta voimaantulo siirtynee myöhemmäksi.

Tässä esityksessä ehdotetaan kumottavaksi liiketoimintakiellosta annetun lain 7 §, joka koskee pesähoitajan ilmoitusvelvollisuutta. Tarkoitus on, että pesähoitajan tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset otettaisiin konkurssisääntöön, jonka muuttamisesta annetaan syksyn aikana erillinen esitys.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki liiketoimintakiellosta

1 §. *Lain tarkoitus.* Voimassa olevan lain 1 §:ssä säädetään siitä henkilöpiiristä, johon lakia voidaan soveltaa. Henkilöpiiriä koskeva säännös ehdotetaan siirrettäväksi eräin muutoksin 2 §:ksi, jossa nyt on ehdotuksen

vuoksi tarpeettomaksi tuleva säännös konkurssiin asettamisen ajankohdasta. Lain 1 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jossa ilmaistaisiin nimenomaisesti lain tarkoitus. Nykyisessä laissa vastaavaa säännöstä ei ole.

Lain tarkoituksena on yhtäältä estää sopimattoman ja vahingollisen liiketoiminnan jatkaminen sekä toisaalta ylläpitää liiketoimintaan kohdistuvaa yleistä luottamusta.

Laila halutaan suojata erityisesti velkojia, sopimuskumppaneita, julkista taloutta sekä tervettä ja toimivaa taloudellista kilpailua. Liiketoimintakielto olisi edelleen lähinnä elinkeino-oikeudellinen turvaamistoimenpide, jolla pyritään estämään vahingolliseksi havaitun liiketoiminnan jatkaminen. Vaikka kiellon määräämiseen johtaakin useimmiten rikollinen toiminta, kieltoa ei voida pitää rikosoikeudellisena seuraamuksena. Tästä huolimatta oikeusturvatakeisiin on kiinnitettävä riittävä huomiota, koska liiketoimintakielto voi merkittävästi rajoittaa kieltoon määrätyn toimeentulomahdollisuuksia.

Velkojille aiheutuu mittavia tappioita liiketoiminnassa esiintyvistä väärinkäytöksistä. Liiketoiminnan yhteydessä laittomin ja sopimattomin keinoin hankittu taloudellinen hyöty saadaan usein juuri velkojien etua loukkaamalla. Sopimuskumppaneihin, kuten tavarantoimittajiin, asiakkaisiin ja luotonantajiin kohdistuvilla väärinkäytöksillä aiheutetaan myös huomattavia taloudellisia vahinkoja. Esimerkkinä voidaan mainita tilauspetokset, joissa tilaajana olevalla liiketoiminnan harjoittajalla ei ole aikomustakaan hoitaa ostosopimuksesta aiheutuvia velvoitteita. Vahingollisen liiketoiminnan estämisellä suojataan siten myös liiketoiminnan harjoittajan mahdollisia sopimuskumppaneita.

Julkisyhteisöjen tulot kertyvät pääasiallisesti veroista ja niihin rinnastettavista maksuista. Liiketoiminnassa tapahtuvat väärinkäytökset aiheuttavat tälle varainhankinnalle merkittäviä menetyksiä, koska niihin liittyy usein juuri työnantajan ennakonpidätysvelvollisuuden, sosiaaliturvamaksujen sekä muiden lakisääteisten maksujen laiminlyöntejä. Liiketoimintaan liittyvät veropetokset vähentävät osaltaan tulojen kertymistä julkisyhteisöille. Menetyksiä aiheutuu myös siitä, että julkisista varoista myönnettäviä avustuksia käytetään väärin tai hankitaan väärin perustein.

Kun liiketoiminnan harjoittaja aiheuttaa tappioita julkiselle taloudelle ja yksityisille velkojille, saa hän usein samalla perustetonta etua elinkeinotoiminnan kilpailutilanteessa. Laiminlyömillä ennakonpidätykset ja muut työnantajavelvoitteensa työnantaja voi myydä tuotteitaan tai palveluksiaan halvemmalla kuin velvollisuuksistaan huolehtiva kilpailija. Liiketoimintaa saatetaan harjoittaa jopa täysin ilman jatkuvuus- tai kannattavuustavoitetta, jolloin päämääränä on hankkia väärinkäytösten avulla mahdollisimman

paljon taloudellista hyötyä yrityksen lyhyeltä toiminta-ajalta.

Elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan kannalta on monesta syystä välttämätöntä turvata myös liiketoimintaan kohdistuvan luottamuksen säilyminen. Tätä luottamusta on omiaan murentamaan se, että elinkeinovapauden varjolla on mahdollista jatkaa sopimatonta ja vahingollista liiketoimintaa ilman, että yhteiskunta voisi siihen tehokkaasti puuttua.

2 §. *Liiketoimintakiellon henkilöpiiri.* Pykälässä säädettäisiin siitä, kenet voidaan määrätä liiketoimintakieltoon. Aikaisemmin vastaava säännös sisältyi 1 §:ään. Sen nykyinen otsikko "Liiketoimintakiellon soveltamisala" esitetään korvattavaksi säännöksen sisältöä paremmin kuvaavalla otsikolla "Liiketoimintakiellon henkilöpiiri".

Nykyisen lain mukaan 1 §:ssä tarkoitettu henkilö voidaan määrätä liiketoimintakieltoon vain, jos hänet on yksityisenä elinkeinonharjoittajana asetettu konkurssiin tai jos se yhteisö tai säätiö, jossa hän on tai on ollut lainkohdassa tarkoitettussa johtavassa asemassa, on asetettu konkurssiin. Yleisperustelluissa mainituista syistä konkurssiin osallisuutta koskeva edellytys ehdotetaan poistettavaksi.

Pykälän 2 kohtaa muutettaisiin siten, että siinä käytettäisiin termin "konkurssiin asetettun yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies" sijasta avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annetun lain (389/88) mukaisia termejä "avoimen yhtiön yhtiömies" ja "kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies".

Eurooppalainen taloudellinen etuyhtymä on yhteisömuoto, jonka avulla Euroopan unionin eri jäsenvaltioista olevat yritykset ja luonnolliset henkilöt voivat harjoittaa yhteistoimintaa yli rajojen. Etuyhtymä muistuttaa toimintaperiaatteiltaan eniten avointa yhtiötä. Sen jäsenenä voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. Eurooppalaisesta taloudellisesta etuyhtymästä annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan liiketoimintakiellosta annetun lain säännöksiä yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisesta yhtiömiehestä ja toimitusjohtajasta sovelletaan vastaavasti etuyhtymän jäsenenä ja johtajana. Nyt puheena olevaa 2 §:n 2 kohtaa samoin kuin 4 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että niissä mainitaan avoimen yhtiön yhtiömiehen ja kommandiittiyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen ohella

myös etuyhtymän jäsen. Siten eurooppalaisesta taloudellisesta etuyhtymästä annetun lain 1 §:n 2 momentti voidaan kumota, koska ehdotuksen 2 §:n 3 kohdassa samoin kuin 4 §:n 1 momentin 3 kohdassa etuyhtymän johtaja on yhteisön tai säätiön toimitusjohtajaan rinnastettavassa asemassa.

Nykyisen lain 1 §:n 3 kohdassa luetellaan ne oikeushenkilöt, joissa johtavassa asema toiminut voidaan määrätä liiketoimintakieltoon, jos yhteisö on asetettu konkurssiin. Tällaisina mainitaan yhtiö, osuuskunta, yhdistys ja säätiö. Lakia ehdotetaan nyt muutettavaksi siten, että yhtiön, osuuskunnan ja yhdistyksen sijasta laissa käytettäisiin termiä "yhteisö" (2 § 3 kohta). Ehdotus laajentaa sitä henkilöpiiriä, johon kuuluva voi tulla määrättyksi liiketoimintakieltoon. Laki ulottuu myös sellaisen yhteisön johtohenkilöihin, joka ei ole yhtiö, osuuskunta tai yhdistys. Tällaisena voidaan mainita esimerkiksi eurooppalainen taloudellinen etuyhtymä. Tämä henkilöpiirin laajennus sekä konkurssiedellytyksen poistaminen merkitsevät samalla sitä, että laki koskee myös julkisoikeudellisen yhteisön johtotehtävissä toimivia.

Elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 2 §:n 1 momentin (1717/95) mukaan sivuliikkeellä tarkoitetaan laissa ulkomaisen yhteisön tai säätiön osaa, joka harjoittaa Suomessa tässä maassa sijaitsevasta kiinteästä toimipaikasta käsin jatkuvaa liiketä ammattitoimintaa ulkomaisen yhteisön tai säätiön nimiin tai lukuun. Sivuliike on osa ulkomailla sijaitsevaa yhteisöä tai säätiötä. Ehdotuksen mukaan liiketoimintakieltoon voitaisiin määrätä se, joka tosiasiallisesti johtaa Suomessa sijaitsevan sivuliikkeen toimintaa tai hoitaa sen hallintoa. Kysymyksen tulee siis sellainen henkilö, jonka tehtävänä on johtaa ulkomaisen yrityksen Suomessa sijaitsevaa yksikköä. Hän ei ole välttämättä sama henkilö, joka on kaupparekisterilain 13 a §:n (1716/95) nojalla merkitty kaupparekisteriin sivuliikkeen Suomessa olevaksi edustajaksi. Ratkaisevaa on sivuliikkeen toiminnan tosiasiallinen johtaminen.

Nykyisen lain 1 §:n 3 kohta koskee niitä henkilöitä, jotka ovat laissa tarkoitettussa johtavassa asemassa, kun oikeushenkilö asetetaan konkurssiin tai jotka ovat olleet sellaisessa asemassa viimeisten kahden vuoden aikana ennen konkurssiin asettamista. Kun konkurssiedellytyksestä luovutaan, menettää edellä sanottu kahden vuoden aikaraja merkityksensä ja se on siksi poistettava laista.

3 §. *Liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset.* Pykälässä on säännös siitä, millä edellytyksin laissa määritelty, liiketoimintaa harjoittava henkilö voidaan määrätä liiketoimintakieltoon. Nykyisen 3 §:n mukaan liiketoimintakielto voidaan määrätä kahdessa eri tapauksessa. Kummassakin niistä on edellytyksenä, että kiellon perusteena oleva menettely on tapahtunut konkurssiin johtaneessa liiketoiminnassa. Tästä edellytyksestä ehdotetaan nyt luovuttavaksi. Liiketoimintakielto voitaisiin siten määrätä silloinkin, kun kiellon perusteena olevaa vahingollista toimintaa on harjoitettu yrityksessä, jonka toiminta edelleen jatkuu tai jonka toiminta on päätynyt ilman konkurssia. Konkurssiedellytyksen poistamisen vuoksi kieltoon voitaisiin määrätä entistä useammin henkilö, jonka harjoittama liiketoiminta tulisi muussa tapauksessa jatkumaan. Konkursiedellytyksen poistamisesta huolimatta on silti todennäköistä, että liiketoimintakieltopaukset tulevat edelleenkin usein esille konkurssin yhteydessä.

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset ehdotetaan muutenkin tarkistettavaksi. Kiellon määrääminen edellyttää ehdotuksen mukaan, että 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on menetellyt tämän pykälän 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettulla lainvastaisella tavalla. Lisäksi vaaditaan, että hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä 1 momentissa mainitulla tavalla vahingollisena.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan liiketoimintakielto voitaisiin määrätä, jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on liiketoiminnassa laiminlyönyt olennaisesti siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia. Tämä kiellon määräämisen edellytys vastaa läheisesti nykyisen 3 §:n 1 momentissa olevaa edellytystä, jonka mukaan liiketoimintakieltoon voidaan määrätä se, joka on konkurssiin johtaneessa liiketoiminnassa törkeästi laiminlyönyt siihen liittyvät velvollisuudet. Lain esitöiden mukaan kieltoon saattoi johtaa lähinnä liiketoiminnan harjoittamiseen yleensä, kuten verotukseen ja kirjanpitoon liittyvien velvollisuuksien laiminlyönnit. Esimerkkinä mainittiin myös se, että yhteisön hallituksen jäsen on laiminlyönyt hänelle hallituksen jäsenenä kuuluvan velvollisuuden valvoa yhteisön toiminnan lainmukaisuutta (HE n:o 29/1985 vp. s. 15). Tämänkin ehdotuksen mukaan liiketoimintakielto voitaisiin määrätä lähinnä sellaisten velvollisuuksien laimin-

lyönnin perusteella, jotka liittyvät kaikenlaiseen yritystoimintaan sen toimialasta tai yhteisömuodosta riippumatta. Keskeisiä ovat erityisesti kirjanpitoon liittyvät sekä myös verovelvollisuuteen tai työnantaja-asemaan liittyvät velvollisuudet. Lakia ehdotetaan tarkistettavaksi niin, että siinä tarkoitettaisiin vain lakisääteisten velvollisuuksien laiminlyöntiä. Näin ollen kiellon perusteena ei voi olla laiminlyönti, joka johtuu pelkästään sopimuksessa, yhtiöjärjestyksessä tai muussa vastaavassa asiakirjassa asetetun toimintavelvoitteen noudattamatta jättämisestä.

Liiketoimintakiellon määrääminen 1 kohdan perusteella ei välttämättä edellytä, että laiminlyönnistä voitaisiin tuomita rangaistus. Periaatteessa olisi siten mahdollista määrätä liiketoimintakiello esimerkiksi silloin, kun rangaistusta verorikkomuksesta ei voida tuomita sen takia, että rikoslain 29 luvun 4 §:ssä tarkoitettu veron tai julkisen maksun laiminlyönti johtuu maksukyvyttömyydestä. Tällöinkin vaaditaan, että laiminlyönti on olennainen ja että henkilön toimintaa on pidettävä 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla vahingollisena. Vastaavin edellytyksin liiketoimintakiello voidaan määrätä sellaisen laiminlyönnin perusteella, joka tosin on rangaistava, mutta ei täytä 2 kohdassa rangaistavalle menettelylle asetettua vaatimusta. Vaikka laiminlyönti olisi rangaistava, niin kuin useimmiten lienee asianlaista, liiketoimintakiello voitaisiin määrätä 1 kohdan perusteella jo ennen mahdollista syyteasian käsittelyä ja ilman rikosoikeudellista syyksilukemista.

Nykyisessä laissa käytetään ilmaisua "törkeä liiketoimintaan liittyvien velvollisuuksien laiminlyönti". Laiminlyöntien osalta esitetään sana "törkeä" korvattavaksi ilmaisulla "olennainen". Tarkoitus on, että laiminlyöntien olennaisuutta arvioitaessa voitaisiin kiinnittää huomiota enemmän laiminlyöntien laajuuteen ja merkittävyyteen kuin yksittäisen laiminlyönnin törkeysasteeseen. Pykälän 2 momentissa olisi säännös siitä, mitä seikkoja laiminlyöntien olennaisuuden arvioinnissa tulisi erityisesti ottaa huomioon. Huomioon olisi otettava erityisesti laiminlyöntien suunnitelmallisuus, niiden kesto ja toistuvuus sekä laiminlyönneistä aiheutuneiden vahinkojen määrä. Tämä luettelo ei ole tyhjentävä, vaan muillekin seikoille voidaan antaa merkitystä. Selvää on, että pelkästään elinkeinovalvontaa koskevien ilmoitus- ja rekisteröintivelvollisuuksien laiminlyönti ei yleensä täytä olennaisuuden vaatimusta.

Laiminlyöntejä voidaan pitää suunnitelmallisina erityisesti, jos ne liittyvät sellaiseen yritystoimintaan, jota ei edes pyritä saamaan kannattavaksi ja jatkuvaksi. Harjoitetun yritystoiminnan luonnekin voi osoittaa laiminlyöntien suunnitelmallisuutta, esimerkiksi jos liiketoimintaan kuuluva omaisuus sekä siihen liittyvät velat ja muut velvoitteet on hajautettu eri yrityksille, joiden toiminta-aika jää usein lyhyeksi tai jos samaa tappiollista toimintaa jatketaan aina uudessa yrityksessä. Tällaiseen toimintaan voi kytkeytyä yritysten välisiä varallisuudensiirtoja ja sopimusjärjestelyjä, joilla ei ole hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta. Laiminlyönnin kesto arvioitaessa on otettava huomioon, kuinka pitkältä ajalta velvollisuuksia on laiminlyöty. Jos esimerkiksi ennakonpidätykset ovat jääneet maksamatta yhden tai kahden kuukauden ajalta ennen konkurssia tai liike tapahtumien kirjaukset merkitsemättä vastaavalta ajalta, ei laiminlyöntiä voitane tältä osin vielä pitää olennaisena. Arvio on toinen, jos laiminlyönnit ovat jatkuneet yhtämittaisesti useita kuukausia. Laiminlyöntejä voidaan pitää toistuvina silloin, kun ne eivät ole yhtämittäisiä, mutta niitä esiintyy kuitenkin niin usein, että toimintaa kokonaisuutena arvioiden ne osoittavat tiettyä järjestelmällisyyttä tai piittaamattomuutta. Kun yritystoimintaa harjoitetaan samanaikaisesti tai peräkkäin useammassa yrityksessä, laiminlyöntien suunnitelmallisuutta, kestoja ja toistuvuutta voidaan arvioida yhtenä kokonaisuutena eri yritysten osalta.

Olennaisuutta arvioitaessa on tärkeää myös laiminlyönneillä aiheutettujen vahinkojen suuruus. Kysymys voi olla esimerkiksi siitä, kuinka paljon veroja tai lakisääteisiä maksuja on jäänyt suorittamatta. Yrityksen joutuessa konkurssiin vahingon lopulliseen määrään vaikuttaa myös se, minkälaiseksi velkojien jako-osuus konkurssissa muodostuu. Huomioon voidaan ottaa myös välilliset vahingot, joita kilpailijoille ja muille yrittäjille voi aiheutua kilpailutilanteen vääristymisestä. Mitään markkamääräistä rajaa ei voida tässä asettaa. Jos toiminta ilman näistä laiminlyönneistä saavutettua taloudellista hyötyä olisi muodostunut tappiolliseksi ja jos liiketoiminnasta saatu hyöty perustuu juuri laiminlyönneihin, voidaan laiminlyöntiä usein pitää tällä perusteella olennaisena.

Huomiota voidaan siis aiheutetun vahingon ohella kiinnittää myös siihen, kuinka paljon liiketoiminnan harjoittaja on saanut

hyötyä lakisääteisten velvoitteiden noudattamatta jättämisestä. Kuitenkaan laiminlyöntien osalta ei edelleenkään vaadittaisi, että niihin liittyy hyödyn tavoittelua, vaan niiden taustalla saattaisi olla pelkkä piittaamattomuus. Hyödyn määrän arvioinnissa tulee huomioon ottaa liiketoiminnan harjoittajan saaman henkilökohtaisen edun ohella myös etu, joka on tullut hänen edustamalleen yritykselle taikka jollekin hänen tai yrityksen lähipiiriin kuuluvalle. Kaikissa tapauksissa hyödyn määrällä ei kuitenkaan ole laiminlyöntien olennaisuuden arvioinnissa välitöntä merkitystä. Esimerkiksi kirjanpidossa tapahtuneita laiminlyöntejä ei voida aina arvioida niistä välittömästi saatavan hyödyn pohjalta.

Laiminlyöntiä tulisi 2 momentin toisen lauseen mukaan pitää aina olennaisena, jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt kirjanpitovelvollisuutensa niin, ettei ilman kohtuutonta vaivaa kyetä selvittämään kirjanpitovelvollisen taloudellista tulosta ja asemaa tai kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kannalta olennaisia liiketapahtumia. Tällainen laiminlyönti on olemassa lähinnä silloin, kun yrityksen kirjanpitoon kuuluvia tositteita ei ole lainkaan säilytetty tai tositemaineisto on puutteellinen tai väärä taikka jos tositemaineisto on sillä tavoin järjestämättä, ettei asiantuntijakaan kykene sen perusteella saattamaan kirjanpitoa päätökseen tai tämä vaatisi kohtuuttomasti aikaa tai kustannuksia. Säännönmukaisesti tällainen laiminlyönti täyttää myös kirjanpitorikoksen tunnusmerkistön ja menettely voi siten tulla arvioitavaksi myös 2 kohdan nojalla. Lievempikin kirjanpidon laiminlyönti voi olla liiketoimintakiellon määräämisen perusteena esimerkiksi yhdessä muiden laiminlyöntien kanssa.

Liiketoimintakielloon voitaisiin 1 momentin 2 kohdan mukaan määrätä 2 §:ssä tarkoitettu henkilö, jos hän on liiketoiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä. Kuten aiemmin on todettu, on liiketoimintakiello käytännössä miltei säännönmukaisesti määrätty rikoksen tai rikokseksi luokiteltavan teon perusteella. Jopa 60 prosentissa tapauksista on liiketoimintakiellon määräämisen yhteydessä tuomittu rangaistus rikoksesta. Eriytyisesti silloin, kun liiketoimintakiello on määrätty nykyisen 3 §:n 1 kohdan perusteella - törkeän sopimaton menettely velkojaa kohtaan tai törkeä liiketoimintaan liittyvien velvollisuuksien laiminlyönti - on kiellon perusteena huomattavan usein ollut toteen-

näytetty rikos (75 %:ssa tutkituista tapauksista). Nyt ehdotuksen mukaan rikollinen menettely liiketoiminnassa säädettäisiin nimenomaisesti liiketoimintakiellon edellytykseksi.

Tämä edellytys vastaisi lähinnä nykyisin edellytyksenä olevaa törkeän sopimatonta menettelyä velkojia kohtaan. Rikollista menettelyä tarkoittava edellytys olisi kuitenkin mainittua nykyistä edellytystä suppeampi, koska törkeän sopimatonta menettelyä velkojia kohtaan voi olla muikin kuin rikosoikeudellisen tunnusmerkistön täyttävä teko. Toisaalta soveltamisala laajenisi nykyisen lain 3 §:n 1 momentin 1 kohdasta siinä, että huomioon voitaisiin ottaa muikin kuin velkojaan kohdistuva menettely. On huomattava, että liiketoimintakieltolain säätämisen jälkeen konkurssirikoksia koskeva rikoslain 39 luku on kokonaan uudistettu ja rangaistavuuden ala on laajentunut. Menettely, jota on tähän asti voitu arvioida törkeän sopimattomana menettelynä velkojia kohtaan, voi olla rangaistavaa rikoslain 39 luvun säännösten mukaan ja kuulua siten tämän pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettun rikollisen menettelyn piiriin.

Rikos voitaisiin katsoa tehdyksi liiketoiminnassa, kun se liittyy kiinteästi harjoitettuun taloudelliseen toimintaan. Tällaisia rikoksia ovat perinteisesti taloudellisiksi rikoksiksi luokiteltavat teot, kuten erityisesti kirjanpitorikokset sekä velallisen rikokset, verorikokset, avustuspetokset ja petokset. Myös jos yrityksen toiminta jo sinällään perustuu rikolliseen menettelyyn, kuten varastetun tavaran kätkemiseen tai salakuljetukseen, kysymyksessä on lainkohdassa tarkoitettu menettely.

Rikollisena menettelynä liiketoiminnassa voitaisiin pitää myös muita kuin tavanomaisia taloudellisiksi rikoksiksi luokiteltavia tekoja, kuten rikoslain 30 luvussa tarkoitettuja elinkeinorikoksia. Samoin esimerkiksi rikoslain 48 luvussa mainittuja ympäristörikoksia voitaisiin tietyin edellytyksin pitää liiketoiminnassa tehtyinä. Jos esimerkiksi yritystoiminnan kannattavuuden parantamiseksi jätetään huolehtimatta ympäristön suojelevalvoitteista, voi kysymyksessä olla rikollinen menettely liiketoiminnassa. Tilanne on samanlainen, jos yritystoiminnassa on laiminlyöty turvallisuus- ja varomääräykset ja siten syyllistynyt rikoslain 21 luvussa (henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset) tai 47 luvussa (työrikokset) tarkoitettuun ri-

kokseen. Tällainen toiminta murentaa liike-toimintaa kohtaan tunnettua yleistä luottamusta sekä aiheuttaa vahinkoa saman alan muille liiketoiminnan harjoittajille vääristäessään alan kilpailuasetelmaa. Liiketoiminnassa tapahtuvana rikollisena menettelyä voidaan pitää sitäkin, että yritystoimintaa ylläpidetään pelkästään rikollisen toiminnan peittämiseksi. Tästä voidaan mainita esimerkkinä rikoslain 32 luvussa säädettyt kätekemisrikoksina tuomittavat rahanpesurikokset, joissa yritys saattaa toimia pelkästään rikollisen toiminnan peittämiseksi.

Rikoksia, jotka eivät liity mitenkään taloudelliseen toimintaan, ei voitaisi pitää liiketoiminnassa tehtyinä, vaikka niihin syyllistytään elinkeinon harjoittamisen yhteydessä. Siten jos esimerkiksi kuorma-autoilija syyllistyy ammatissaan rattijuopumukseen, ei tällainen teko kuulu säännöksen piiriin. Liiketoimintaan kuuluvana ei voida pitää myöskään sitä, jos yrityksen johtoon kuuluva anastaa yrityksen omaisuutta. Tilannetta voidaan arvioida toisin, jos kavallus kohdistuu liikekumppanilta toimeksiannon perusteella saatuihin varoihin.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan kielto voidaan määrätä vain sellaisen rikollisen menettelyn perusteella, jota ei voida pitää vähäisenä. Tarkoitus on, että vähäisyyttä arvioidaan ensisijaisesti menettelystä säädetyn rangaistuksen perusteella. Yleensä rikollista menettelyä voidaan pitää tämän lain kannalta vähäisenä, jos rikoksesta säädetty rangaistus on sakkorangaistus tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Rikollista menettelyä ei sitä vastoin voida pitää vähäisenä, jos rikoksesta voi seurata vankeutta yli kaksi vuotta. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi kirjanpitorikos, törkeä petos, törkeä veropetos ja törkeä velallisen petos. Rikoksista, joista säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, mutta enintään kaksi vuotta vankeutta, ei voida esittää samanlaista olettamusta siitä, onko menettelyä pidettävä vähäisenä vai ei, vaan menettelyn moitittavuus ja sopimattomuus on arvioitava tapauksittain. Tällaisia rikoksia ovat muun muassa petos, veropetos, avustuspotos, avustuksen väärinkäyttö, tuotantukemurros, kirjanpitorikos, velallisen epärehellisyys ja velallisen petos. Jos tällaisia rikoksia on useita, ei menettelyä kuitenkaan tulisi yleensä pitää vähäisenä.

Arviota ei tule kuitenkaan perustaa yksinomaan rikollisesta menettelystä säädettyyn

rangaistukseen, vaan huomioon tulee ottaa myös rikoksen ilmenemismuoto sekä syyksiluettavan rikollisen menettelyn laajuus. Tässä yhteydessä voidaan käyttää niitä perusteita, joiden nojalla arvioidaan laiminlyöntien olennaisuutta 1 kohdan mukaan. Siten rikollista menettelyä ei saatettaisi pitää vähäisenä, jos se muodostaa olennaisen osan liiketoiminnasta tai sillä saavutettu taloudellinen hyöty on merkittävä, vaikka yksittäisistä teoista säädetty ankarin rangaistus olisi-kin vankeutta vähemmän kuin kaksi vuotta. Toisaalta jos henkilö on syyllistynyt yksittäiseen rikokseen, josta ankarin säädetty rangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta tekoa voidaan pitää ilmenemismuodoltaan lievänä, ei 2 kohdan edellytys välttämättä täyty.

Liiketoimintakieltoon määräämisen edellytyksenä on 1 tai 2 kohdassa säädetyn lisäksi se, että toimintaa voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden velkojien, sopimus-kumppaneiden, julkisen talouden tai terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena. Toimintaa voidaan pitää vahingollisena, kun laiminlyönneillä tai rikollisella menettelyllä aiheutetaan pykälässä mainituille tahoille välittömästi tai välillisesti taloudellisia menetyksiä. Huomioon voidaan ottaa esimerkiksi veropetoksesta, velallisen rikoksesta tai muusta rikollisesta menettelystä aiheutuvat suoranaiset vahingot sekä julkisyhteisölle verojen tai muiden julkisoikeudellisten suoritusten laiminlyönnin vuoksi kertyneet maksujäämät. Jos laiminlyönneillä tai rikollisella menettelyllä selkeästi vaikeutetaan muiden yritysten toimintaedellytyksiä esimerkiksi kilpailua vääristämällä, voidaan toimintaa niin ikään pitää vahingollisena. Jos rikollinen liiketoiminta on sen laatuista, että se leimaa samalla alalla asianmukaisesti toimivia muita yrityksiä, voidaan tällekin antaa merkitystä toiminnan vahingollisuutta arvioitaessa.

Toiminta on vahingollista myös, jos yrityksen taloudellisen aseman arviointia tai selvittämistä vaikeutetaan esimerkiksi kirjanpitoa laiminlyömällä. Toiminta voi olla vahingollista niin ikään, jos liike- tai asiakassuhteiden luominen perustuu siihen, että yrityksestä tai sen toiminnasta annetaan väärä kuva todellisuutta vastaamattomien yritystai sopimusjärjestelyjen tai harhaanjohtavan markkinoinnin avulla.

Vahingollisuuden arviointi edellyttää kokonaisuutena arviointia, jossa otetaan huomioon

paitsi 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetut laiminlyönnit tai menettelyt myös se, kuinka asianmukaisesti liiketoimintaa on muuten harjoitettu. Kokonaisharkinta tarkoittaa samalla sitä, että liiketoimintakiellon määräämistä ei tulisi yleensä harkita pelkästään yksittäisen rikoksen tai laiminlyönnin perusteella.

Liiketoimintaan liittyvistä lainvastaisuuksista aiheutuu lähes säännönmukaisesti toisille vahinkoa ja siten niihin syyllistyneen toimintaa voidaan pitää aina vahingollisena. Vahingollisuuden on kuitenkin oltava niin tuntuva, että kiellon määräämistä voidaan pitää perusteltuna. Liiketoimintakielto merkitsee varsin tuntuva puuttumista kansalaisen toimintavapauteen ja siten sitä tulisi käyttää vain niissä tapauksissa, joissa 1 §:ssä tarkoitettujen osapuolten suojaamiseen voidaan katsoa olevan ilmeistä tarvetta. Näin on esimerkiksi silloin, kun sopimaton liiketoiminta on niin suunnitelmallista tai siihen sisältyvät lainvastaisuudet niin törkeitä, että muut osapuolet eivät voi tavanomaisin keinoin suojautua niitä vastaan. On selvää, että mitä laajamittaisempaa toiminta on ja mitä suurempia taloudellisia arvoja siihen sisältyy, sitä perustellumpaa on kiellon määrääminen. Vastaavasti jos toimintaa voidaan pitää pienimuotoisena ja laiminlyönnit perustuvat enemmänkin taitamattomuuteen tai liiketoimien epäonnistumiseen kuin suunnitelmalliseen edun tavoitteluun, sitä vähemmän on tarvetta liiketoimintakiellon määräämiseen.

Tärkeiksi arvioitavien rikosten tunnusmerkistöihin sisältyy säännönmukaisesti huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu sekä se, että rikosta on voitava myös kokonaisuutena pitää törkeänä. Syyllistyminen tällaiseen rikokseen edellyttää siten siinä määrin paheksuttavana pidettävää menettelyä, että liiketoimintaa on syytä tällöin lähikohtaisesti pitää kokonaisuutena arvioiden vahingollisena ja kiellon määräämistä perusteltuna.

Vaikka tämän pykälän edellytykset täyttyisivätkin, voidaan kielto jättää kuitenkin määräämättä, jos vaaraa sopimattoman liiketoiminnan jatkamisesta ei selvästi ole, esimerkiksi asianomaisen korkean iän tai sairauden vuoksi. Tässä ehdotus ei eroaisi nykyisestä laista.

4 §. *Liiketoimintakiellon sisältö.* Liiketoimintakielto merkitsee voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan sitä, ettei kieltoon

asetettu saa harjoittaa liiketoimintaa, josta on kirjanpitolaissa säädetty kirjanpitovelvollisuus (1 kohta). Hän ei myöskään saa olla henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä (2 kohta) eikä yhteisön tai säätiön hallituksen jäsenenä, varajäsenenä, toimitusjohtajana taikka muussa niihin rinnastettavassa asemassa yhteisössä tai säätiössä eikä myöskään tosiasiallisesti johtaa sen toimintaa tai hoitaa sen hallintoa (3 kohta).

Momentin 1 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että liiketoimintakieltoon määrätty ei saa harjoittaa liiketoimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana myöskään toista välikätenä käyttäen. Asiallisesti tämä ei merkitse muutosta, koska nykyisenkin lain mukaan on selvää, ettei liiketoimintaa voida harjoittaa toisen henkilön nimissä tai toista muuten välikätenä käyttäen. Välikätenä toimiminen on 16 §:n mukaan rangaistavaa. Selvyiden vuoksi on tarpeen mainita asia nimenomaisesti liiketoimintakiellon sisältöä koskevassa perussäännöksessä. Tällä on merkitystä myös sen vuoksi, että 10 §:n mukaan liiketoimintakiellon määräämistä koskevassa päätöksessä on mainittava kiellon sisältö, joten kielto käyttää välikättä tulisi päätöksessä nimenomaisesti mainittavaksi.

Samalla tavoin kuin ehdotetussa 2 §:n 2 kohdassa momentin 2 kohdassa käytettäisiin termin "henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies" asemesta ilmaisua "avoimen yhtiön yhtiömies ja kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies". Lakiehdotuksen 2 §:n 3 kohdan perusteluissa esitetyistä syistä lainkohdassa mainittaisiin myös eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän jäsen.

Momentin 3 kohta esitetään jaettavaksi kahteen osaan siten, että 3 kohdassa kielletäisiin pykälän nykyisen sisällön mukaisesti yhteisön tai säätiön hallituksen jäsenyys, varajäsenyys sekä toimitusjohtajana tai muussa niihin rinnastettavassa asemassa toimiminen yhteisössä tai säätiössä. Momentin 4 kohtaan tulisi nyt 3 kohdassa oleva kielto johtaa tosiasiallisesti yhteisön tai säätiön toimintaa tai hoitaa sen hallintoa. Edellä 1 kohdan yhteydessä esitetyistä syistä myös tässä kohdassa säädettäisiin, ettei toimintaa saa harjoittaa toista välikätenä käyttäen.

Voimassa olevan lain esitöiden mukaan osakeyhtiön perustamistoimien katsottiin olevan sen verran etäällä liiketoiminnan harjoittamisesta ja yrityksen varsinaisen hallinnon hoitamisesta, että liiketoimintakieltoa ei säädetty koskemaan näitä tehtäviä (HE

29/1985 vp, s. 10). Vaikka perustajaa ei voida täysin rinnastaa asemaltaan ja tehtävältään yrityksen johtoon kuuluvaan, on hänellä kuitenkin varsin tärkeitä hallinnoimistehtäviä ennen hallituksen valintaa. Niihin kuuluu muun muassa perustamiskirjan laatiminen ja rekisteri-ilmoituksen tekeminen. Perustajat huolehtivat myös perustettavan yhtiön varallisuudesta ja muista asioista hallituksen valitsemiseen saakka. Yhtiön perustamisen rautessa ovat perustajat vastuussa osakkeiden merkitsijöille osakkeista maksetun määrän palauttamisesta. Perustajat voivat joutua rikkeistään siviili- tai rikosoikeudelliseen vastuuseen. Siksi on perusteltua, että liiketoimintakieltoon määrätty ei saisi toimia myöskään osakeyhtiön perustajana. Todettakoon, että osakeyhtiölakitoimikunta 1990 ehdotti osakeyhtiölain 2 luvun 1 §:n 4 momentin muuttamista siten, että liiketoimintakiellossa oleva ei saisi toimia osakeyhtiön perustajana (komiteanmietintö 1992:32).

Kielto toimia perustajana on tarkoituksenmukaista sisällyttää liiketoimintakieltoa koskevaan lakiin sen sijaan, että siitä säädettäisiin asianomaista yhteisöä koskevissa laeissa. Tätä tarkoittava säännös ehdotetaan nyt lisättäväksi 1 momentin uuteen 5 kohtaan. Kielto koskisi toimimista myös osuuskunnan perustajana, joka on syytä tässä rinnastaa osakeyhtiön perustajana. Henkilöyhtiöt syntyvät yhtiösopimuksella, jonka osapuolet toimivat yhtiömiehinä. Kun liiketoimintakieltoon määrätty ei nykyisinkään momentin 2 kohdan mukaan saa olla avoimen yhtiön yhtiömiehenä eikä henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä, ei pykälään ole tarpeen ottaa erikseen henkilöyhtiöiden perustamista koskevaa kieltoa.

Momentin 6 kohdassa kielletäisiin määräsvallan hankkiminen yhteisössä. Voimassa olevan lain mukaan liiketoimintakieltoon määrättyltä on kielletty liiketoiminnan harjoittaminen ja osallistuminen yhteisön hallintoon ja muuhun johtamiseen, mutta yrityksen omistamiseen liittyvien oikeuksien käyttäminen on sen sijaan sallittua. Voimassa olevan lain perusteluissa tosin todetaan, että osallistuminen osake-enemmistön turvin yhtiön johtamiseen ei ole sallittua. Kuitenkin katsottiin, että osakkeiden ja osuuksien omistamiseen liittyvien oikeuksien käyttäminen on siinä määrin etäistä liiketoiminnan harjoittamiselle, että ei pidetty tarkoituksenmukaisena tämän kieltämistä. Liiketoimintakieltoon määrätty saa siten vapaasti omistaa

ja hankkia uusia osakkeita tai osuuksia yhteisöissä.

Kuten nykyisen lain esitöissä on tuotu esille, ei voida sallia, että kieltoon määrätty johtaisi osake-enemmistönsä turvin yhtiön toimintaa. Erityisesti yhden tai ainoastaan muutaman henkilön omistuksessa olevassa yhtiössä on tavallista, että omistaja osallistuu tosiasiallisesti yrityksen johtamiseen antamalla yhtiön toimintaan liittyviä määräyksiä. Voidaan olettaa, että se, jolla on osake-enemmistön tai muiden järjestelyjen kautta määräysvalta yhteisössä, todennäköisesti myös käyttää sitä. Siten on perusteltua kieltää kieltoon määrättyä ainakin tällaisen määräsvallan hankkiminen.

Ruotsin lain mukaan liiketoimintakieltoon määrätty ei saa omistaa osakeyhtiön, pankkiyhtiön tai vakuutusyhtiön osakkeita siten, että niiden oikeuttama äänimäärä ylittää 50 prosenttia.

Tämän ehdotuksen mukaan liiketoimintakieltoon määrätty ei saisi kiellon voimassaoloaikana hankkia itse taikka toista välikätenä käyttäen omistukseen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa yhteisössä. Hänen ei kuitenkaan tarvitsisi luopua määräysvaltaaan, jonka hän on hankkinut ennen kiellon määräämistä. Pykälän 1 momentin 4 kohdassa on kielletty yhteisön tai säätiön toiminnan tosiasiallinen johtaminen, mikä estää määräsvallan käyttämisen kielletyllä tavalla.

Määräysvalta yhteisössä katsotaan olevan sillä, jolla on äänienemmistö tai oikeus nimittää hallitus tai siihen verrattava toimielin tai toimielin, jolla on tämä oikeus. Määräysvalta voi perustua omistukseen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen. Ehdotuksen mukaan kiellettyä on määräsvallan hankkiminen riippumatta siitä, minkälaisen omistuksen taikka sopimus- tai muun järjestelyn kautta määräysvalta saavutetaan. Tämä tarkoittaa, ettei määräysvaltaa saa hankkia myöskään yhteisön kautta esimerkiksi siten, että yhteisö, jossa kieltoon määrättyllä jo on määräysvalta, hankkisi määräsvallan toisessa yhteisössä. Tällä ei luonnollisesti voida estää ensiksi mainittua yhteisöä tekemästä päätöstä, joka johtaa määräysvaltaan toisessa yhteisössä, mutta tällaisessa tapauksessa tulisi liiketoimintakieltoon määrätyn järjestää asemansa siten, ettei hän saavuta viimeksi mainitussa yhteisössä määräysvaltaa.

Pykälän voimassa olevan 2 momentin mukaan kielto ei koske tehtäviä tai toimintaa julkisoikeudellisessa yhteisössä tai säätiössä tai tehtäviä taikka toimintaa sellaisessa aatteellisessa yhdistyksessä taikka säätiössä, joka ei lainkaan harjoita liiketoimintaa tai harjoittaa sitä vain vähäisessä määrin. Kieltoa ei pidetty perusteltuna ulottaa julkisoikeudellisiin yhteisöihin ja säätiöihin näihin kohdistuvan kontrollin vuoksi.

Useilla hallinnonaloilla on palveluiden tuottaminen ja tarjonta järjestetty niin, että siitä vastaa valtion liikelaitoksista annetun lain (627/87) mukaisesti liiketaloudellisella periaatteella toimiva valtion liikelaitos. Myös kunnat ovat vastaavasti järjestäneet palvelutoimintaansa yhä useammin liiketaloudellisella pohjalla toimivien laitosten kautta. Nämä liikelaitokset päättävät toiminnastaan ja taludestaan itsenäisesti ja niiden talous on järjestetty valtion ja kunnan talousarvion ulkopuolella. Ne harjoittavat liiketoimintaa normaalien liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Se mahdollisuus, että liiketoimintakieltoon määrätyn sallittaisiin toimia valtion tai kunnan liikelaitoksen johdossa, on vähäinen tällaisiin laitoksiin kohdistuvan julkisen kontrollin vuoksi. Toisaalta kun nämä laitokset harjoittavat liiketoimintaa, ei niitä voida tältä osin pitää laissa myöskään erityisasemassa.

Siksi ehdotetaan, että liiketoimintakielto koskisi myös toimintaa sellaisissa julkisoikeudellisissa yhteisöissä ja säätiöissä, joiden pääasiallisena tarkoituksena on liiketoiminnan harjoittaminen. Kiellettyä olisi siten toiminta esimerkiksi valtion ja kunnan liikelaitosten johtotehtävissä. Kielto ei sitä vastoin koskisi tehtäviä tai toimintaa julkisoikeudellisessa yhteisössä tai säätiössä taikka laitoksessa, jos sen pääasiallisena tarkoituksena ei voida pitää liiketoiminnan harjoittamista. Tällaisten tehtävien hoitamista, esimerkiksi kunnanhallituksen jäsenyyttä, ei ole syytä kieltää tässä laissa, vaan se, onko liiketoimintakieltoon määrätty sopiva hoitamaan tämän tyyppisiä tehtäviä, tulee arvioida muussa menettelyssä.

Yhtiöt, joissa valtiolla tai muulla julkisyhteisöllä on määräysvalta (ns. julkiset yritykset), ovat yksityisoikeudellisia yhteisöjä, joiden johtotehtäviin osallistuminen on jo 1 momentin 3 kohdan mukaan kielletty.

Pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimien voi erityisestä syystä määrätä, että kielto ei koske tiettyä tai tietynlaista liiketoimin-

taa taikka tehtäviä tai toimintaa tietyssä yhteisössä tai säätiössä. Kun 1 momentin 6 kohdan mukaan kielletyksi tulisi myös määräysvallan hankkiminen yhteisössä, ehdotetaan tätä momenttia vastaavasti tarkistettavaksi siten, että tuomioistuin voisi erityisestä syystä sallia poikkeuksen myös sanotusta määräysvallan hankkimista koskevasta kiellostä.

5 §. *Liiketoimintakiellon kesto.* Liiketoimintakielto voidaan voimassa olevan lain mukaan määrätä vähintään kahden ja enintään viiden vuoden pituiseksi. Liiketoimintakiellon merkityksen tehostamiseksi ehdotetaan, että kiellon vähimmäispituus nostettaisiin kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen. Kiellon enimmäispituutta ei esitetä muutettavaksi.

7 §. *Konkurssipesän hoitajan ilmoitus- ja tietojenantovelvollisuus.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Nykyisin pykälässä säädetään konkurssipesän hoitajan ilmoitus- ja tietojenantovelvollisuudesta. Jos pesänhoitajalla on tietoon saamiensa seikkojen perusteella syytä epäillä jonkun menettelleen niin, että tämä voidaan määrätä liiketoimintakieltoon, hänen on ilmoitettava tästä viipymättä syyttäjälle. Pesänhoitajan tulee esittää syyttäjälle myös ne seikat, joihin hänen epäilyksensä perustuvat.

Pesänhoitajan tietojenantovelvollisuudesta on tarkoitus ottaa säännökset konkurssisääntöön. Väliaikaiselle pesänhoitajalle tulisi velvollisuus laatia aina kirjallinen selvitys konkurssivelallisesta ja tämän konkurssia edeltäneestä toiminnasta. Tämä selvitys annettaisiin tuomioistuimelle, konkurssiasiamiehelle ja syyttäjälle. Konkurssisääntöön muuttamisesta annetaan erillinen esitys vielä kuluvan syksyn aikana.

8 §. *Vireillepanoaika.* Nykyisen lain mukaan vaatimus liiketoimintakiellon määräämisestä on pantava vireille kahden vuoden kuluessa konkurssiin asettamisesta. Aika on osoittautunut käytännössä selvästi liian lyhyeksi. Tämä on ollut merkittävä syy siihen, että liiketoimintakiellojen määrä on jäänyt vähäiseksi. Niin kuin tässä esityksessä on todettu, tutkitaan liiketoimintakielloitasi käytännössä yleensä esitutinnan yhteydessä. Kun rikokset ovat tulleet ilmi usein konkurssimenettelyn kestänyt jo pitkään ja kun laajempien ja vaikeimpien rikosjuttujen tutkinta voi kestää useampiakin vuosia, vireillepanoaika on usein päättynyt ennen kuin vaatimus on voitu esittää. Tämän vuoksi

vireillepanoaikaa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä kahdesta vuodesta viiteen vuoteen. Nykyisen lain mukaan vireillepanoaika lasketaan konkurssiin asettamisesta. Kun konkurssiedellytyksestä esitetään nyt luovuttavaksi, ehdotetaan, että määräaika lasketaan vaatimuksen perusteena olevaan menettelyyn luettavasta viimeisestä laiminlyönnistä tai rikollisesta teosta. Vireillepanoaika alkaa tällöin kuluu laiminlyönnin osalta siitä, kun velvollisuus olisi tullut viimeistään täyttää ja rikollisen teon osalta siitä, kun teon tunnusmerkistö on täyttynyt.

Edellä mainittuna viiden vuoden aikana liiketoimintakiellon määräämisen perusteena olevien, vaikeastikin selvitettävien rikosten esitutkinta on yleensä saatettu päätökseen. Kun liiketoimintakieltoa voidaan pitää lähinnä eräänlaisena turvaamistoimenpiteenä, ei ole toisaalta perusteltua määrätä kieltoa enää kovin pitkän ajan kuluttua sen perusteena olevan menettelyn päättymisestä.

Ehdotettu viiden vuoden vireillepanoaika vastaa rikoslain 8 luvussa säädettyä syyteoikeuden vanhenemisaikaa sellaisista rikoksista, joissa ankarin säädetty rangaistus on vapausrangaistus yli vuoden ja enintään kaksi vuotta. Ehdotuksen 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisena edellytyksenä oleva rikollinen menettely, joka ei ole vähäistä, saattaa useissa tapauksissa sisältää juuri sellaisia rikoksia, joiden rangaistusuhan perusteella määräytyvä vireillepanoaika on viisi vuotta.

Vireillepanoaika on sama riippumatta siitä, vaaditaanko liiketoimintakieltoa 3 §:n 1 momentin 1 vai 2 kohdan perusteella. Merkitystä ei ole myöskään sillä, mikä on vaatimuksen perusteena olevan rikoksen rikoslain 8 luvun mukainen syyteoikeuden vanhenemisaika.

9 §. *Liiketoimintakiellon voimaantulo.* Liiketoimintakielto tulee pykälän 1 momentin mukaan voimaan tuomioistuimen päätöksen julistamisesta tai antamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös tulee voimaan muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuin toisin määrää. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että muutoksenhakutuomioistuin voisi antaa ennen muutoksenhaun ratkaisemista poikkeuksen kiellon noudattamisesta. Se voisi esimerkiksi sallia, että kieltoon alioikeudessa määrätty saa jatkaa tiettyä tai tietynlaista liiketoimintaa tai tehtävänsä tietyissä yrityksissä, kunnes valituksesta annetaan ratkaisu tai toisin määrätään.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan vastaajan vaatimus tulisi viipymättä ja siis jo ennen oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 12 §:ssä säädetyn muutoksenhakuajan päättymistä toimittaa hovioikeuteen. Hovioikeuden tulisi ottaa vaatimus välittömästi tutkittavakseen. Säännös koskisi vastaavasti muutoksenhakua hovioikeudesta korkeimpaan oikeuteen.

10 §. *Päätöksessä mainittavat seikat.* Pykälän mukaan liiketoimintakiellon määräämistä koskevassa päätöksessä on mainittava kiellon sisältö sekä kiellon alkamis- ja päättymispäivä. Kiellon noudattamiseen voi vaikuttaa myös se, mitä seuraamuksia kiellon rikkomisesta on säädetty. Sen vuoksi päätöksessä tulisi ehdotuksen mukaan mainita myös liiketoimintaa koskevan rangaistus-säännöksen (16 §) ja liiketoimintakiellon pidentämistä koskevan säännöksen (17 §) sisältö. Päätöksessä tulisi vielä mainita, mitä velvollisuuksia liiketoimintakieltoon määrätyle on säädetty ehdotuksen 21 a §:ssä, joka koskee liiketoimintakiellon noudattamisen valvontaa.

11 §. *Väliaikainen liiketoimintakielto.* Jos kiellon määräämistä koskevaa asiaa ei voida heti ratkaista sen vuoksi, että päätös konkurssiin asettamisesta ei ole lainvoimainen tai jos asian käsittely muusta syystä lykätään, voidaan vastaaja nykyisen 11 §:n mukaan määrätä väliaikaiseen liiketoimintakieltoon, kunnes asia lopullisesti ratkaistaan. Väliaikainen kielto voidaan tämän voimassa olevan säännöksen mukaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan ja se tulee kysymykseen vasta, kun liiketoimintakieltoasian tuomioistuinkäsittely on alkanut.

Ehdotuksen mukaan väliaikainen liiketoimintakielto voisi tulla määrättäväksi myös jo liiketoiminnassa tehdyn rikoksen esitutinnan aikana. Väliaikainen kielto voitaisiin ennen asian vireilletuloa kuitenkin määrätä vain silloin, kun kieltoa vaaditaan rikollisen menettelyn perusteella. Taloudellisten rikosten esitutkinta saattaa kestää usein pitkään, jolloin vahingolliseksi katsottavan liiketoiminnan jatkamisen estäminen saattaa olla tarkoituksenmukaista jo ennen kuin syyteasia tulee käsiteltäväksi tuomioistuimeen. Ehdotuksen mukaan väliaikainen liiketoimintakielto voitaisiin määrätä siten joko ennen esitutinnan päättymistä tai asian tultua vireille tuomioistuimessa.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin voisi syyttäjän vaatimuksesta määrätä

väliaikaisen liiketoimintakiellon, jos liiketoimintakiellon määräämistä voidaan pitää todennäköisenä ja se on tarpeen vahingolliseksi katsottavan liiketoiminnan estämiseksi. Tuomioistuimien voi määrätä väliaikaisen liiketoimintakiellon esimerkiksi silloin, kun liiketoimintakieltovaatimuksen perusteena olevasta rikollisesta menettelystä on saatu esitutkinnassa jo riittävästi näyttöä, mutta esitutkinnan aikana on tullut ilmi uusia rikoksia, joiden osalta tutkintaa ei ole vielä saatu päätökseen.

Väliaikaista liiketoimintakieltoa vaadittaneen yleensä silloin, kun tutkittavana on vaikea ja useista rikoksista koostuva kokonaisuus. Tällaisen selvittäminen vaatii yleensä huomattavastikin pidemmän ajan kuin kolme kuukautta, miksi ajaksi voidaan nykyisin 2 momentin mukaan väliaikainen liiketoimintakielto kerralla määrätä. Tämän vuoksi käytännön syistä ehdotetaan, että väliaikaisen liiketoimintakiellon enimmäispituus nostettaisiin kuuteen kuukauteen. Jottei väliaikaisen kiellon pituus voisi tutkinnan venyessä muodostua kohtuuttomaksi, ehdotetaan, että väliaikainen kielto raukeaa, jollei syytettyä kiellon perusteena olevasta menettelystä ole nostettu vuoden kuluessa väliaikaisen kiellon määräämisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, mitä pykälää sovelletaan väliaikaiseen liiketoimintakieltoon. Nykyisen 2 momentin mukaan tulee väliaikaiseen liiketoimintakieltoon soveltaa, mitä 4 §:ssä, 9 §:n 1 momentissa, 10 ja 15 §:ssä, 19 §:n 3 momentissa sekä 21 §:ssä on säädetty liiketoimintakiellosta. Nykyisin 3 momentissa säädetään muutoksenhakukiellosta väliaikaiseen liiketoimintakieltopäätökseen. Nyt kun määräajoista riippumaton kantelu tulisi mahdolliseksi, tulee viittauksia tarkistaa niin, että sovellettavaksi tulisi myös 9 §:n 2 momentti, jossa säädetään muutoksenhaun vaikutuksesta päätöksen noudattamiseen. Kun 21 a §:n säännökset valvonnasta koskevat yhtäläisesti väliaikais-takin liiketoimintakieltoa, tulee pykälään lisättäväksi myös viittaus tähän pykälään. Tässä säädettäisiin myös, että väliaikaista liiketoimintakieltoa koskevassa päätöksessä tulee mainita, milloin kielto 2 momentin mukaan raukeaa.

Väliaikaiseen liiketoimintakieltoon määrätty voisi aina halutessaan saattaa väliaikaisen liiketoimintakiellon kumoamista koskevan vaatimuksen tuomioistuimen tutkittavaksi (15 §). Pykälän 4 momentin mukaan väli-

aikaista liiketoimintakieltoa koskevasta päätöksestä ei saisi edelleenkaan valittaa. Toisaalta tähän momenttiin otettavan uuden säännöksen mukaan väliaikaiseen kieltoon määrättyllä olisi aina oikeus ilman määräaika-kannella päätöksestä ylempään tuomioistuimeen. Liiketoimintakieltoon määrätty voisi siis kanteluteitse saattaa ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi sen, onko väliaikaisen kiellon määräämiseen edellytykset ja onko kiellon määräämiseen aihetta.

13 §. *Asian uudelleen tutkiminen.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Voimassa olevan säännöksen mukaan tuomioistuimien voi aikaisemman päätöksen estämättä syyttäjän liiketoimintakieltovaateen vireillepanoajan kuluessa esittämästä vaatimuksesta ottaa liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian uudelleen tutkittavakseen, jos asian ratkaisun jälkeen tulee ilmi uusi seikka, joka olisi todennäköisesti johtanut liiketoimintakiellon määräämiseen tai kiellon määräämiseen olennaisesti pidemmäksi.

Säännöstä ei voida pitää enää tarpeellisena ja se ehdotetaan kumottavaksi. Kun vaatimuksen vireillepanoaika ehdotuksen mukaan pitenisi, voidaan liiketoimintakiellon edellytykset tutkia entistä perusteellisemmin. Jos myöhemmin ilmenee sellainen seikka, jolla olisi ollut vaikutusta lopputulokseen, voi syyttäjä vaatia oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännösten nojalla päätöksen purkamista. Vastaajan oikeusturvankaan kannalta ei voida pitää asianmukaisena sitä, että ehkä pitkällisenkin oikeudenkäynnin jälkeen sama asia voitaisiin syyttäjän vaatimuksesta ottaa alioikeudessa uudelleen tutkittavaksi.

14 §. *Uusi liiketoimintakielto.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälä koskee erillisen liiketoimintakiellon määräämistä silloin, kun joku on ollut laissa tarkoitetulla tavalla osallisena yhdessä tai useammassa konkurssissa sen jälkeen, kun hänet on määrätty liiketoimintakieltoon. Kun konkurs-siedellytyksestä esitetään luovuttavaksi, ei pykälä tässä muodossa ole enää tarkoituk-senmukainen.

Jos joku liiketoimintakiellon voimassa ollessa menettelee ehdotuksen 3 §:n 1 tai 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, rikkoo hän tällöin yleensä samalla liiketoimintakieltoa, jota voidaan sen vuoksi 17 §:n perusteella pidentää. Uusi liiketoimintakielto tuleeekin harkittavaksi lähinnä vain sellaisen laiminlyönnin tai rikollisen menettelyn perusteella, johon henkilö on syyllistynyt kiellon päätyt-

tyä. Uuden kiellon määräämistä harkittaessa voidaan tietenkin ottaa huomioon aikaisempi liiketoimintakielto ja miten sitä on noudatettu. Erityistä säännöstä tästä ei pidetä tarpeellisenä ja pykälä ehdotetaan sen vuoksi tarpeettomana kumottavaksi.

18 §. *Toimivaltainen tuomioistuin.* Nykyisen lain mukaan liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia tutkitaan siinä tuomioistuimessa, jossa konkurssiasia on tai on ollut vireillä. Kun osallisuus konkurssiin ei enää olisi liiketoimintakiellon määräämisen edellytys, ei tuomioistuimen toimivaltakaan voi perustua konkurssiasian oikeuspaikkaan. Ehdotuksen mukaan liiketoimintakieltoa koskeva asia tutkittaisiin siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen kiellon perusteena olevaa rikosta koskevassa syyteasiassa taikka jonka tuomiopiirissä liiketoimintaa on harjoitettu (*1 momentti*).

Milloin vaatimus liiketoimintakiellon määräämisestä perustuu rikolliseen menettelyyn liiketoiminnassa (3 § 1 mom. 2 kohta), toimivaltainen tuomioistuin määräytyy ensisijaisesti rikosasian oikeuspaikkasäännösten mukaan. On oletettavaa, että vaatimus liiketoimintakiellon määräämisestä käsitelläänkin useimmiten syyteasian yhteydessä. Syyteasian käsitellyt käräjäoikeus on toimivaltainen silloinkin, kun vaatimus esitetään vasta sen jälkeen, kun vastaaja on tuomittu vaatimuksen perusteena olevasta teosta rangaistukseen. Syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin olisi toimivaltainen käsittelemään liiketoimintakiellon määräämistä koskevan vaatimuksen, joka perustuu liiketoimintaan liittyvien velvollisuuksien laiminlyöntiin, jos näistä laiminlyönneistä vaaditaan samalla rangaistusta tai vastaaja on niistä jo tuomittu rangaistukseen.

Ehdotuksen mukaan toimivaltainen voi olla myös se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä liiketoimintaa on harjoitettu. Tämä toimivaltaperuste tulee kysymykseen erityisesti silloin, kun vaatimuksen perusteena on liiketoimintaan liittyvien velvollisuuksien laiminlyönti, josta ei vaadita rangaistusta. Jos liiketoimintaa on harjoitettu useammalla paikakkunnalla, voi useampikin tuomioistuin olla toimivaltainen. Tällaisissa tapauksissa tulisi vaatimus käsitellä siinä tuomioistuimessa, jossa asian käsittely on tarkoituksenmukaisinta.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloin liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia voidaan siirtää toiseen toimi-

valtaiseen tuomioistuimeen. Tähän momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän nykyisen 3 momentin mukaan liiketoimintakiellon kumoamista koskevan hakemuksen tutkii se alioikeus, joka on ensimmäisenä oikeusasteena ratkaissut liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian. Tämä tuomioistuin tutkii saman momentin mukaan myös liiketoimintakiellon rikkomista ja liiketoimintakiellon pidentämistä koskevan asian. Ehdotuksen mukaan tällainen asia voitaisiin käsitellä myös normaaliassa rikosasian oikeuspaikassa eli siinä tuomioistuimessa, joka on yleisten säännösten perusteella toimivaltainen käsittelemään liiketoimintakiellon rikkomista koskevan syyteasian.

19 §. *Asian käsittely.* Pykälän 1 momentin mukaan mukaan liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevan asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä on voimassa rikosasian käsittelystä, kun rikoksesta ei ole säädetty muuta rangaistusta kuin sakko. Kun säännöksessä viitataan vähemmän rikosasian käsittelyyn, vastaaja ei voi jäämällä pois tuomioistuimesta estää asian ratkaisemista.

Momentin pääsääntö jäisi voimaan erältä osin tarkistettuna yleisessä muodossa. Liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevan asian käsittelyssä noudatettaisiin siis edelleenkin rikosasian käsittelyä koskevia säännöksiä. Nämä säännökset uudistuvat, kun rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista koskeva lainsäädäntö tulee voimaan.

Lainkohdasta poistettaisiin viittaus sellaisiin menettelysäännöksiin, jotka koskevat rikosasian käsittelyä, kun rikoksesta ei ole säädetty muuta rangaistusta kuin sakko. Tämä muutos tarkoittaa ensinäkin sitä, että liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevissa asioissa tuomioistuimen kokoonpano käräjäoikeudessa määräytyisi oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n mukaisesti eli käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun tuomioistuimessa on puheenjohtaja ja kolme jäsentä. Laissa todettaisiin nimenomaisesti se nykyisen lain periaate, että vastaajalle voidaan määrätä liiketoimintakielto, vaikka hän-tä ei ole hänen poissaolonsa vuoksi kuultu asian käsittelyssä. Laissa säädettäisiin nimenomaisesti, että vastaajan velvollisuudesta suorittaa valtiolle oikeudenkäynnistä aiheutuneet kulut on voimassa mitä rikosasian vastaajasta säädetään. Sovellettaviksi tulevat

siten oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettavan lain 9 luvun säännökset.

Pykälän 2 momentissa säädetään liiketoimintakiellon määräämistä tai pidentämistä koskevan asian tutkinnasta sekä tässä tutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista. Ehdotuksen mukaan liiketoimintakieltoasian tutkinnasta säädettäisiin uudessa 19 a §:ssä, jolloin tämä momentti kumottaisiin tarpeettomana.

19 a §. *Liiketoimintakieltoasian tutkinta.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 19 a §, jossa säädettäisiin liiketoimintakieltoasian tutkinnasta.

Pykälän mukaan liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset tulisi tutkia aina silloin, kun 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on epäiltyä liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta, jota ei voida pitää vähäisenä. Rikoksen vähäisyys tulee arvioida samoilla perusteilla, joilla arvioidaan 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua rikollisen menettelyn vähäisyyttä. Huomiota tulee siten kiinnittää ensisijaisesti rikoksesta säädettyyn rangaistukseen, mutta tämän ohella myös rikollisen menettelyn laajuuteen sekä rikoksen ilmenemismuotoon.

Kun esitutkinnassa selvitetään rikos, sen teko-olosuhteet, ketkä ovat asianosaisia ja muut syytteenä päättämistä ja rikosasian oikeudenkäyntiä varten tarvittavat seikat (esitutkintalaki 5 §), palvelee tämä samalla myös liiketoimintakieltoedellytysten selvittämistä. Esitutkinnassa voidaan liiketoimintakieltoasiaa varten joutua lisäksi selvittämään sellaisiakin seikkoja, joilla ei ole välitöntä merkitystä rikosoikeudellisen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta. Tällainen seikka voi olla se, onko epäilty teon tehdessään ollut 2 §:ssä tarkoitettussa johtavassa asemassa tai tehtävässä yrityksessä. Liiketoimintakieltoasian esitutkinnassa on myös selvitettävä sellaisia seikkoja, joilla voi olla merkitystä teon vahingollisuutta arvioitaessa.

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksiä koskevista seikoista tulisi laatia erillinen selostus esitutkintapöytäkirjaan tai erilliseen asiakirjaan. Näin olisi syytä menetellä silloinkin, kun nämä seikat ovat tulleet ilmi osana rikoksen esitutkintaa ilman, että erikseen olisi tarvinnut selvittää liiketoimintakiellon edellytyksiä. Tämä on omiaan helpottamaan syyttäjän työtä hänen arvioidessaan sitä, onko liiketoimintakiellon vaatimiseksi perusteita. Milloin syyttäjä esitutkintaineiston perusteella katsoo, ettei vaatimuk-

sen esittämiselle ole perusteita, olisi asianmukaista, että hän tekisi asiasta päätöksen. Menettelystä näissä tilanteissa voidaan määrätä oikeuskanslerin ohjeilla.

Momentissa on myös nykyistä 19 §:n 2 momenttia vastaava säännös siitä, että poliisin on syyttäjän pyynnöstä toimitettava liiketoimintakieltoa koskevassa asiassa esitutkinta. Tällainen pyyntö tulee esitettäväksi lähinnä silloin, kun 2 §:ssä tarkoitettun henkilön menettelyä ei pidetä rangaistavana tai esitutkinnassa on katsottu, että esitutkinta ei koske liiketoiminnassa tehtyä rikosta tai liiketoimintakiellon edellytykset ovat muusta syystä jääneet tutkimatta.

Poliisilain 37 §:n 1 momentin mukaan poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Liiketoimintakieltoasian tutkinnassa tulevat siten noudatettaviksi poliisilain säännökset poliisitutkinnasta silloin, kun liiketoimintakiellon määräämisen edellytyksiä ei tutkita rikoksen esitutkinnan yhteydessä. Kun esitutkinnassa selvitetään liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset, määräytyy asianosaisten ja kuultavien asema siinä siten esitutkintaa koskevien säännösten mukaisesti, jos tutkittavalla seikalla on merkitystä myös teon rikosoikeudellisen arvioinnin kannalta. Jos tutkittava seikka sitä vastoin liittyy pelkästään liiketoimintakiellon edellytysten selvittämiseen, määräytyy asianosaisten ja kuultavien asema poliisilain poliisitutkintaa koskevien säännösten mukaisesti.

Poliisilain 37 §:n 2 momentin mukaan poliisitutkinnassa on menetteltävä soveltuvin osin siten kuin esitutkinnasta säädetään. Esitutkintalaista poikkeavia säännöksiä on poliisilaissa esimerkiksi siitä, mihin toimenpiteisiin poliisi on oikeutettu ryhtymään poliisitutkinnan suorittamiseksi.

Liiketoimintakieltoasian tutkinnassa tulevat sovellettaviksi myös poliisilain 35 ja 36 §:n säännökset poliisin tietojensaantioikeudesta. Poliisilain 35 §:n 1 momentin mukaan poliisilla on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä virkatehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tietojen käyttöä todistena ole laissa kielletty tai rajoitettu. Poliisin tietojensaanti viranomaisilta määräytyisi myös liiketoimintakieltoasioissa tämän säännöksen mukaan eikä sen vuoksi erityissäännöstä tietojensaant-

nista tarvita tähän lakiin. Milloin liiketoimintakieltoasiassa tutkinnan kohteena ei ole rikollinen menettely, poliisi ei voi poliisilain 35 §:n perusteella saada verotusta koskevia tietoja veroviranomaiselta, koska verotuslain (482/58) nykyinen 132 § rajoittaa tällaisten tietojen antamista. Tarkoitus on uudistaa lainsäädäntöä niin, että poliisin oikeus saada tietoja veroviranomaiselta laajenee. Tämän vuoksi ei erityissäännöstä poliisin oikeudesta saada tietoja veroviranomaiselta pidetä tässä yhteydessä tarpeellisena.

Poliisin oikeus saada liiketoimintakieltoasian tutkintaa varten tietoja yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä määräytyy poliisilain 36 §:n 1 momentin mukaan. Tässä momentissa säädetään, että poliisilla on oikeus saada päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yrityksen, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Saman momentin toisen virkkeen mukaan poliisilla on sama oikeus saada 37 §:n 1 momentissa tarkoitettussa poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, jos tärkeä julkinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Selvää on, että liiketoimintakieltoasiaa koskevassa poliisitutkinnassa on aina kysymys tärkeästä julkisesta edusta ja että sen vuoksi poliisilla on oikeus tietojen saantiin.

Lakiin ei tulisi enää säännöstä liiketoimintakielton tutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista, joista nykyisin on säädetty lain 19 §:n 2 momentissa. Tämän kumottavaksi ehdotetun säännöksen mukaan liiketoimintakieltoasian tutkinnassa saadaan takavarikoida todistusaineistoa ja toimittaa sen löytämiseksi kotietsintä, jos on syytä epäillä, että liiketoimintakielton määräämiseen tai pitentämiseen on edellytykset, vaikkei ole syytä epäillä, että tutkittavana olevassa asiassa on tehty rikos. Etsinnässä ja takavarikossa on noudatettava pakkokeinolakia. Pakkokeinoa koskevaa säännöstä ei pidetä enää välttämättömänä. Niissä tapauksissa, joissa liiketoimintakieltoasian tutkinta toimitetaan rikoksen esitutkinnan yhteydessä, tarpeellinen todistusaineisto voidaan hankkia pakkokeinoin säännösten perusteella. Muissa tapauksissa poliisilla on uuden poliisilain perusteella oikeus saada tietoja muun muassa vakuutuslaitoksilta siitä, miten lakisäätteistä velvoitteista on huolehdittu. Lisäksi konkurssitapauksissa voidaan tutkinnassa tarvittavaa kirjanpitoaineistoa saada tarkastettavaksi pesänhoitajalta

tai konkurssiasiamieheltä.

21 §. *Rekisteri*. Pykälän 1 momentin mukaan oikeusministeriö pitää rekisteriä liiketoimintakielloista. Lainkohtaa tarkistettaisiin, koska 1 päivänä maaliskuuta 1996 voimaan tulleen oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (1287/95) mukaan liiketoimintakielto-rekisterin ylläpitotehtävät kuuluvat oikeusministeriön alaiselle oikeusrekisterikeskukselle.

21 a §. *Kiellon noudattamisen valvonta*. Liiketoimintakielton noudattamisen tehostamiseksi ehdotetaan lakiin otettavaksi säännökset liiketoimintakieltoon määrättyjen valvonnan. Kiellon noudattamista valvoisi *1 momentin* mukaan poliisi. Siitä, mille poliisin yksikölle valvonta kuuluu, määrättäisiin poliisin sisäisillä hallinnollisilla määräyksillä.

Valvontaan sovellettaisiin poliisilain säännöksiä poliisitutkinnasta. Poliisilain 37 §:n 1 momentin mukaan poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Tässä tutkinnassa on poliisilain 37 §:n 2 momentin mukaan soveltuvin osin meneteltävä siten kuin tutkinnan suorittamisesta esitutkinnassa säädetään. Liiketoimintakielton valvonnan kannalta on merkitystä poliisin tietojensaantioikeutta koskevilla säännöksillä (35 ja 36 §) sekä säännöksellä saapumisvelvollisuudesta ja tutkinnan turvaamisesta (39 §).

Liiketoimintakiellossa olevan asema määräytyisi ehdotuksen mukaan poliisilain 38 §:n 2 momentin mukaan. Siten valvottavaan sovellettaisiin samoja säännöksiä kuin rikoksesta epäiltyynkin. Tämä merkitsee yhtäältä sitä, että liiketoimintakieltoon määrättyllä ei olisi totuudessapysymisvelvollisuutta; toisaalta hänellä olisi enintään 12 tunnin mittainen läsnäolovelvollisuus poliisitutkinnassa.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisin tulisi liiketoimintakielton voimaan tultua selvittää, mitä liiketoimintaa kieltoon määrätty on harjoittanut ennen liiketoimintakielton määräämistä sekä mihin toimenpiteisiin tämä on ryhtynyt kiellon johdosta. Liiketoimintakieltoon määrätty olisi velvollinen antamaan selvityksen laatimiseksi tarvittavat tiedot. Selvitettäväksi tulisi tässä vaiheessa lähinnä se, noudattaako valvottava kiellon määräyksiä hankkiutumalla eroon kielletyistä tehtävistä ja toimista. Jotta kiellon noudattamista voitaisiin valvoa koko kiellon voima-saoloajan, tulisi valvottavan ehdotuksen mu-

kaan toimittaa valvonnan kestäessä poliisille tämän kehotuksesta selvitys toimeentulostaan ja tiedot työpaikastaan. Poliisilla olisi poliisilain 35 ja 36 §:n perusteella oikeus saada viranomaisilta ja yksityisiltä tietoja valvonta-tehtävää varten, joilla voidaan esimerkiksi tarkistaa kieltoon määrätyn antaman selvityksen oikeellisuus. Tietojen saaminen ei edellytä näyttöä tai epäilyä siitä, että liiketoimintakieltoon määrätty olisi rikkonut kielon. Riittää siis, että tieto on valvontaa varten tarpeellinen.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Pykälän 1 momentissa on tavanomainen säännös lain voimaantuloajasta.

Pykälän 2 momentin mukaan uusia säännöksiä liiketoimintakieltoon määräämisestä voitaisiin soveltaa, jos yksikin liiketoimintakiellon määräämistä koskevan vaatimuksen perusteena oleva 3 §:ssä tarkoitettu laiminlyönti tai liiketoiminnassa tehty rikos on tapahtunut tämän lain tultua voimaan. Harkittaessa liiketoimintakiellon määräämistä uusien edellytysten mukaan voidaan arvioida siten perustaa osin myös ennen lain voimaantuloa tapahtuneeseen menettelyyn, kunhan yksikin vaatimuksen perusteena oleva laiminlyönti tai rikollinen teko on tapahtunut tämän lain tultua voimaan. Jos liiketoimintakiellon perusteena oleva menettely on tapahtunut kokonaan ennen tämän lain voimaantuloa, määrätään liiketoimintakielto tämän lain voimaantulon jälkeenkin aikaisempien säännösten mukaisesti. Konkurssiin asettamisen ajankohdalla ei tällöin ole merkitystä. Vaatimus liiketoimintakiellon määräämisestä aikaisempien säännösten mukaan on pantava vireille kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Lain voimaantulo ei vaikuta sellaisen väliaikaisen kiellon pysyvyyteen, joka oli voimassa lain tullessa voimaan.

Lakiehdotuksen 4 §:n säännöstä liiketoimintakiellon sisällöstä ja 5 §:n säännöstä liiketoimintakiellon kestosta sovellettaisiin, jos kielto määrätään tämän lain tultua voimaan aikaisempien säännösten mukaan. Tätä sääntöä ei ole tarkoitettu sovellettavaksi niissä muutoksenhakutilanteissa, joissa alioikeuden ennen lain voimaantuloa antama kielto pysytetään voimassa ylemmän tuomioistuimen lain voimaan tultua antamalla ratkaisulla.

Kiellon sisällön laajeneminen perustuu tarpeeseen lisätä kiellon tehoa ja siksi näitä uusia säännöksiä tulisi heti soveltaa. Tavoit-

teltavaa on myös, että kiellon sisältö on lainmuutoksen jälkeen yhdenmukainen kaikissa määrättävissä liiketoimintakielloissa. Kun liiketoimintakieltoa pidetään lähinnä elinkeino-oikeudellisena turvaamistoimenpiteenä, ei ole estettä kiellon määräämiselle uuden lain mukaisena silloinkin, kun vaade perustuu aikaisemman lain aikana tapahtuneisiin väärinkäytöksiin.

Ehdotettua uutta 9 §:n 2 momentin säännöstä liiketoimintakiellon voimaantulosta ja 10 §:n säännöstä päätöksessä mainittavista seikoista sovellettaisiin, vaikka kielto määrättäisiin lain voimaantulon jälkeen aikaisempien säännösten mukaan. Lain tultua voimaan sovellettaisiin niin ikään 18 §:n 1 momentin säännöstä toimivaltaisesta tuomioistuimesta samoin kuin 21 a §:n säännöksiä kiellon noudattamisen valvonnasta, vaikka kielto olisi määrätty jo ennen tämän lain voimaantuloa. Asian luonteesta johtuu, että 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu alkuselvitys tulisi laatia vain niissä tapauksissa, joissa liiketoimintakielto määrätään lain voimaantulon jälkeen tai liiketoimintakiellon määräämisestä on kulunut vain vähän aikaa.

Aikaisemman lain 7 §:ää sovellettaisiin 4 momentin mukaan, jos konkurssi on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

1.2. Laki euroopalaisesta taloudellisesta etuhytymästä annetun lain 1 §:n 2 momentin kumoamisesta

Lain 1 §:n 2 momentissa säädetään, että liiketoimintakiellosta annetun lain säännöksiä sovelletaan myös etuhytymän jäsenenä ja johtajana. Nyt asiasta ehdotetaan säädettäväksi liiketoimintakiellosta annetussa laissa, jolloin nyt esillä olevan lain 1 §:n 2 momentti tulee kumota.

1.3. Laki poliisin henkilökäytöstä

Poliisin henkilökäytöstä annetun lain (509/95) 13 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta saada tietoja eräistä rekistereistä. Pykälän 2 momentissa säädetään, mitä tietoja poliisi on oikeutettu saamaan teknisen käytötyhteyden avulla eri viranomaisten pitämistä tietojärjestelmistä. Momentin 1 kohdan nojalla poliisilla on oikeus saada oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimissa vireillä olevista rikosasioista, tuomi-

tuista sakkorangeistuksista sekä vankeusrangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä.

Tähän esitykseen sisältyvän liiketoimintakieltolain muuttamista koskevan ehdotuksen mukaan poliisi ryhtyy valvomaan liiketoimintakiellon noudattamista. Koska poliisi tarvitsee valvontatehtävää varten tietoja liiketoimintakielttoon määrätystä, ehdotetaan, että poliisille annettaisiin oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja oikeusministeriön pitämästä liiketoimintakieltorekisteristä. Poliisin henkilörekistereistä annetun lain 13 §:n 2 momentin 1 kohtaan tulisi siten tätä tarkoittava lisäys.

Tuomioistuimet ilmoittavat liiketoimintakieltorekisteristä annetun asetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan liiketoimintakieltorekisteriin merkittäväksi liiketoimintakielttoon määrätyn henkilötiedot, ratkaisun tunnistetiedot, tiedot liiketoimintakiellon alkamis- ja päättymispäivästä sekä mahdolliset kiellon sisällön rajoitukset. Rekisterin tiedoista ilmenee myös, jos kieltola on pidennetty sen voimassaoloaikana sekä se, onko kieltola väliaikainen vai lopullinen. Poliisilla olisi ehdotuksen mukaan oikeus saada kaikki rekisteriin merkityt tiedot.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan enintään kolmen kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

3. Säättämisjärjestys

Hallitusmuodon perusoikeusuudistus tuli voimaan 1 päivänä elokuuta 1995. Tarkastellessaan perusoikeusuudistuksen suhdetta voimassa olevaan lainsäädäntöön perustuslakivaliokunta totesi, että lainsäädännön tarkistustyöhön on ryhdyttävä pikaisesti niissä tapauksissa, joissa ristiriitoja uusien perusoikeussäännösten kanssa voidaan epäillä ilmenevän. Valiokunta katsoi perusoikeusnäkökohtien tulevan väistämättä selvitettäväksi silloin, kun aiempia lakeja muutetaan osittain tai uusitaan kokonaan (PeVM 25/1993 vp).

Hallitusmuodon 15 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Vastaavanlaista perusoikeussäännöstä ei hallitusmuodossa aikaisemmin ollut. Säännöksellä vahvistetaan

perustelujen mukaan yrittämisen vapauden periaate, kun ammatti ja elinkeino on nimenomaan mainittu toimeentulon hankkimisen keinona. Lainkohdassa mainituilla sanoilla "lain mukaan" viitataan mahdollisuuteen rajoittaa säännöksessä turvattua oikeutta lailla. Esimerkkinä sellaisesta lainsäädännöstä mainitaan perusteluissa elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annettu laki, jonka perusteella eräitä elinkeinoja on säädetty luvanvaraisiksi (HE 309/1993 vp).

Tuomioistuimen määräämä liiketoimintakieltola rajoittaa siihen määrätyn oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla. Nämä rajoitukset perustuvat lakiin ja ovat siten hallitusmuodon 15 §:n 1 momentin sallimia. Liiketoimintakiellolla ei myöskään pyritä puuttumaan yrittämisen vapauteen sinänsä, vaan estämään sellainen elinkeinovapauden väärinkäyttö, joka perustuu lainvastaisuuksiin ja muiden vahingoittamiseen. Liiketoimintakiellolla turvataan myös niiden yrittäjien toimeentulomahdollisuuksia, jotka harjoittavat liiketoimintaa asianmukaisesti.

Voimassa olevan liiketoimintakieltolain 23 §:ssä olevan siirtymäsäännöksen mukaan lakia tuli soveltaa, jos yhteenkin sellaiseen konkurssiin asettaminen, johon johtaneessa liiketoiminnassa oli laiminlyöty liiketoimintaan liittyvät velvollisuudet, oli tapahtunut lain tultua voimaan. Perustuslakivaliokunta pohti voimassa olevan lain eduskuntakäsittelyssä säännöksen suhdetta taannehtivan rikoslain kieltoon, joka oli ennen perusoikeusuudistusta voimassa perustuslaintasoisena periaatteena (PeLVM 12/1985 vp, s. 2—3). Kun liiketoimintakiellon määräämisessä ei ollut kysymys muodollisen rangaistuksen määräämisestä ja kun kiellon perusteena oleva menettely oli ennen lain voimaantuloakin lain tai hyvän liiketavan vastaista, katsoi valiokunta, ettei lakiehdotus rikkonut taannehtivan rikoslain kieltoa. Merkitystä ei tällöin ollut sillä, milloin kiellon perusteena oleva menettely oli tapahtunut.

Liiketoimintakiellon määrääminen uusien säännösten mukaan voidaan perustaa välittömästi vain sellaiseen menettelyyn tai laiminlyöntiin, joka on tapahtunut lain tultua voimaan. Toimintaa kokonaisuutena sekä sen vahingollisuutta voitaisiin sen sijaan arvioida pidemmältä ajanjaksolta. Jos kieltola määrätään uuden lain tultua voimaan aikaisempien säännösten mukaan, kiellon sisältö ja pituus määräytyisivät sellaisten säännösten

mukaan, jotka eivät olleet voimassa kiellon perusteena olevan menettelyn tai laiminlyönnin aikana. Nämä uudet säännökset eroavat aikaisemmista siinä, että kieltoon määrätty ei saa toimia osakeyhtiön tai osuuskunnan perustajana eikä hankkia liiketoimintakiellon voimaantultua määräysvaltaa yhteisössä. Koska liiketoimintakiellon määräämisessä ei

ole edelleenkaan kysymys muodollisen rangaistuksen määräämisestä, ei laki voi näiltä osin olla ristiriidassa rikosoikeudellista legitimeettiperiaatetta koskevan hallitusmuodon uuden 6 a §:n kanssa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/85) 7, 13 ja 14 § sekä 19 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä 19 §:n 2 momentti on 29 joulukuuta 1988 annetussa laissa (1263/88),
muutetaan 1—5 § ja 8 §, 9 §:n 2 momentti, 10 ja 11 §, 18 §:n 1 ja 3 momentti, 19 §:n 1 momentti ja 21 §:n 1 momentti sekä
lisätään lakiin uusi 19 a ja 21 a § seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus

Sopimattoman ja vahingollisen liiketoiminnan estämiseksi sekä liiketoimintaan kohdistuvan luottamuksen ylläpitämiseksi voidaan määrätä liiketoimintakiello siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Liiketoimintakiellon henkilöpiiri

Liiketoimintakielloon voidaan määrätä 3 §:ssä säädetyin edellytyksin:

1) yksityinen elinkeinonharjoittaja, jonka harjoittamasta liiketoiminnasta on kirjanpito-laissa (655/73) säädetty kirjanpitovelvollisuus;

2) avoimen yhtiön yhtiömies, kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsen; sekä

3) se, joka on yhteisön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa, samoin kuin se, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön

tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa.

3 §

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset

Liiketoimintakielloon voidaan määrätä 2 §:ssä tarkoitettu henkilö,

1) jos hän on liiketoiminnassa olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia; tai

2) jos hän on liiketoiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä,

ja hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojen, sopimuskomppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena.

Laiminlyöntien olennaisuutta 1 momentin 1 kohdan mukaan arvioitaessa on otettava huomioon erityisesti laiminlyöntien suunnitelmallisuus, niiden kesto ja toistuvuus sekä laiminlyönneistä aiheutuneiden vahinkojen määrä. Laiminlyöntiä on aina pidettävä olennaisena, jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt kirjanpitovelvollisuuden niin,

ettei kirjanpitovelvollisen taloudellista tulosta ja asemaa tai kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kannalta olennaisia liiketapahtumia kyetä selvittämään ilman kohtuutonta vaivaa.

4 §

Liiketoimintakiellon sisältö

Liiketoimintakieltoon määrätty ei saa:

- 1) itse tai toista välikätenä käyttäen harjoittaa sellaista liiketoimintaa, josta kirjanpitolaisissa on säädetty kirjanpitovelvollisuus;
- 2) olla avoimen yhtiön yhtiömiehenä tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä taikka eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsenenä;
- 3) olla yhteisön tai säätiön hallituksen jäsenenä, varajäsenenä, toimitusjohtajana taikka muussa niihin rinnastettavassa asemassa yhteisössä tai säätiössä;
- 4) itse tai toista välikätenä käyttäen tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa tai hoitaa sen hallintoa;
- 5) olla itse tai toista välikätenä käyttäen osakeyhtiön tai osuuskunnan perustajana; taikka

6) hankkia itse taikka toista välikätenä käyttäen omistukseen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä.

Kielto ei koske tehtäviä tai toimintaa sellaisessa julkisoikeudellisessa yhteisössä tai yhteisöön kuuluvassa säätiössä tai laitoksessa, jonka pääasiallisena tarkoituksena ei ole liiketoiminnan harjoittaminen. Kielto ei myöskään koske tehtäviä tai toimintaa sellaisessa aatteellisessa yhdistyksessä tai säätiössä, joka ei lainkaan harjoita liiketoimintaa tai harjoittaa sitä vain vähäisessä määrin.

Eryteisistä syistä voidaan määrätä, ettei kielto koske tiettyä tai tietynlaista liiketoimintaa taikka tehtäviä tai toimintaa tietyssä yhteisössä tai säätiössä taikka 1 momentin 6 kohdan mukaisen määräysvallan hankkimista yhteisössä.

5 §

Liiketoimintakiellon kesto

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä vähintään kolmeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

8 §

Vireillepano aika

Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia on pantava vireille viiden vuoden kuluessa liiketoimintakieltoa koskevan vaatimuksen perusteena olevasta viimeisimmästä laiminlyönnistä tai rikollisesta teosta.

9 §

Liiketoimintakiellon voimaantulo

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevaa päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuin vastaajan vaatimuksesta määrää, että päätöstä ei ole kokonaan tai määrättyiltä osin noudatettava. Vastaajan vaatimus on viipymättä toimitettava muutoksenhakutuomioistuimelle, jonka tulee välittömästi ottaa vaatimus tutkittavakseen.

10 §

Päätöksessä mainittavat seikat

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevassa päätöksessä on mainittava kiellon sisältö, kiellon alkamis- ja päättymispäivä sekä kiellon rikkomisesta 16 ja 17 §:ssä säädetty seuraamukset. Päätöksessä on mainittava myös, mitä velvollisuuksia liiketoimintakieltoon määrättyllä on 21 a §:n mukaan.

11 §

Väliaikainen liiketoimintakielto

Jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on epäiltyinä tai syytteessä liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta ja liiketoimintakiellon määräämistä voidaan pitää todennäköisenä, voi tuomioistuin syyttäjän vaatimuksesta määrätä hänet väliaikaiseen liiketoimintakieltoon, jos se on tarpeen vahingolliseksi katsottavan liiketoiminnan estämiseksi.

Väliaikainen liiketoimintakielto voidaan määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jollei syytettä väliaikaisen liiketoimintakiellon perusteena olevasta menettelys-

tä ole nostettu vuoden kuluessa väliaikaisen kiellon määräämisestä, raukeaa kiellon voimassaolo.

Väliaikaiseen liiketoimintakieltoon on muutoin sovellettava, mitä 4, 9, 10 ja 15 §:ssä, 19 §:n 3 momentissa sekä 21 ja 21 a §:ssä säädetään liiketoimintakiellosta. Väliaikaista liiketoimintakieltoa koskevassa päätöksessä tulee mainita, milloin kiello 2 momentin mukaan raukeaa.

Päätökseen, jolla väliaikainen liiketoimintakielto on määrätty, ei saa hakea valittamalla muutosta. Päätöksestä saa kuitenkin kannella ilman määräaikaa.

18 §

Toimivaltainen tuomioistuim

Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia tutkitaan siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen vaatimuksen perusteena olevaa rikosta koskevassa syyteasiassa taikka jonka tuomiopiirissä liiketoimintaa on harjoitettu.

Liiketoimintakiellon kumoamista koskevan hakemuksen tutkii se yleinen alioikeus, joka on ensimmäisenä oikeusasteena ratkainnut liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian. Liiketoimintakiellon rikkomista ja liiketoimintakiellon pidentämistä koskeva asia tutkitaan edellä tässä momentissa tarkoitetussa tai siinä tuomioistuimessa, joka on syyteasiassa muuten toimivaltainen.

19 §

Asian käsittely

Liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevan asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä virallisen syyttäjän ajaman rikosasian käsittelystä säädetään. Asia voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta. Vastaajan velvollisuudesta korvata valtiolle asian käsittelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut on soveltuvin osin voimassa, mitä rikosasian vastaajasta säädetään.

19 a §

Liiketoimintakieltoasian tutkinta

Jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on epäiltyinä liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta, jota ei voida pitää vähäisenä, tulee esitutkinnan yhteydessä tutkia myös, onko liiketoimintakiellon määräämiseen edellytykset. Poliisin on lisäksi syyttäjän pyynnöstä toimitettava liiketoimintakiellon määräämistä tai pidentämistä koskevassa asiassa tutkinta.

21 §

Rekisteri

Oikeusrekisterikeskus pitää rekisteriä liiketoimintakielloista.

21 a §

Kiellon noudattamisen valvonta

Kiellon noudattamista valvoo poliisi. Valvonnasta on voimassa, mitä poliisilaissa (493/95) säädetään poliisitutkinnasta. Liiketoimintakieltoon määrätyn asema poliisitutkinnassa määräytyy poliisilain 38 §:n 2 momentin mukaisesti.

Kun liiketoimintakielto on tullut voimaan, on poliisin laadittava selvitys siitä, mitä liiketoimintaa liiketoimintakieltoon määrätty on harjoittanut ennen kiellon määräämistä ja mihin toimenpiteisiin tämä on ryhtynyt kiellon johdosta. Liiketoimintakieltoon määrätty on velvollinen antamaan selvitystä varten tarpeelliset tiedot. Hänen on kiellon voimassaoloaikana toimitettava poliisille tämän kehotuksesta selvitys toimeentulostaan ja tiedot työpaikastaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tämän lain säännöksiä liiketoimintakieltoon määräämisestä sovelletaan, jos yksikin vaatimuksen perusteena oleva 3 §:ssä tarkoitettu laiminlyönti tai rikos on tapahtunut tämän lain tultua voimaan.

Vaatus liiketoimintakiellon määräämisestä aikaisempien säännösten mukaan on

tehtävä kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Jos kiello määrätään aikaisempien säännösten mukaan, on kiellon sisällöstä ja kestosta kuitenkin voimassa, mitä tämän lain 4 ja 5 §:ssä säädetään.

Liiketoimintakiellosta annetun lain tällä lailla kumottua 7 §:ää sovelletaan, jos konkurssi on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

eurooppalaisesta taloudellisesta etuyhtymästä annetun lain 1 §:n 2 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Täten kumotaan eurooppalaisesta taloudellisesta etuyhtymästä 22 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1299/94) 1 §:n 2 momentti.

2 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 199 .

3.

Laki
poliisin henkilökistereistä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin henkilökistereistä 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun lain (509/95)
 13 §:n 2 momentin 1 kohta seuraavasti:

13 §

Poliisin tietojen saanti eräistä rekistereistä

 Poliisilla on oikeus saada, siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, teknisen käyttöyhteyden avulla:

1) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista

rikosasioista, annetuista rangaistusmääräyksistä, liiketoimintakielloista, tuomioistuinmessä vireillä olevista rikosasioista, tuomituista sakkorangaistuksista ja vankeusrangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/93);

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 199 .

Helsingissä 25 päivänä lokakuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Oikeusministeri *Kari Häkämies*

1.

Laki liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/85) 7, 13 ja 14 § sekä 19 §:n 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 19 §:n 2 momentti 29 joulukuuta 1988 annetussa laissa (1263/88),
muutetaan 1—5 ja 8 §, 9 §:n 2 momentti, 10 ja 11 §, 18 §:n 1 ja 3 momentti, 19 §:n 1 momentti ja 21 §:n 1 momentti sekä
lisätään lakiin uusi 19 a ja 21 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Lain tarkoitus

Sopimattoman ja vahingollisen liiketoiminnan estämiseksi sekä liiketoimintaan kohdistuvan luottamuksen ylläpitämiseksi voidaan määrätä liiketoimintakiello siten kuin tässä laissa säädetään.

1 §

Liiketoimintakiellon soveltamisala

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä:

1) *konkurssiin asetettu* yksityinen elinkeinonharjoittaja, jonka harjoittamasta liiketoiminnasta on kirjanpitolaissa (655/73) säädetty kirjanpitovelvollisuus;

2) se, joka on ollut konkurssiin asetetun yhtiön henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä viimeisten kahden vuoden aikana ennen konkurssiin asettamista; sekä

3) se, joka on ollut konkurssiin asetetun yhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa viimeisten kahden vuoden aikana ennen konkurssiin asettamista samoin kuin se,

2 §

Liiketoimintakiellon henkilöpiiri

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä 3 §:ssä säädetyn edellytyksin:

1) yksityinen elinkeinonharjoittaja, jonka harjoittamasta liiketoiminnasta on kirjanpitolaissa (655/73) säädetty kirjanpitovelvollisuus;

2) *avoimen yhtiön yhtiömies, kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsen; sekä*

3) se, joka on yhteisön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa, samoin kuin se, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

joka on sanottuna aikana tosiasiallisesti johtanut edellä tarkoitettun yhteisön tai säätiön toimintaa taikka hoitanut sen hallintoa.

2 §

Konkurssiin asettamisen ajankohta

Tätä lakia sovellettaessa konkurssiin asettamisen katsotaan tapahtuneen silloin, kun velallinen on jättänyt konkurssihakemuksensa tai on velkojan hakemuksesta asetettu konkurssiin.

3 §

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset

Edellä 1 §:ssä tarkoitettu henkilö voidaan määrätä liiketoimintakieltoon:

1) jos hän on konkurssiin johtaneessa liiketoiminnassa menetellyt törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan tai siinä muulla tavoin törkeästi laiminlyönyt liiketoimintaan liittyvät velvollisuudet; taikka

2) jos hän on toistuvasti ollut 1 §:ssä tarkoitettulla tavalla osallisena konkurseissa ja on niihin johtaneessa liiketoiminnassa laiminlyönyt liiketoimintaan liittyvät velvollisuudet sekä on siten osoittautunut ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan liiketoimintaa.

Menettelystä kahteen tai useampaan konkurssiin johtaneessa liiketoiminnassa määrätään yksi liiketoimintakielto, jollei 14 §:stä muuta johdu.

3 §

Liiketoimintakiellon määräämisen edellytykset

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä 2 §:ssä tarkoitettu henkilö,

1) jos hän on liiketoiminnassa olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia; tai

2) jos hän on liiketoiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä,

ja hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena.

Laiminlyöntien olennaisuutta 1 momentin 1 kohdan mukaan arviotaessa on otettava huomioon erityisesti laiminlyöntien suunnitelmallisuus, niiden kesto ja toistuvuus sekä laiminlyönneistä aiheutuneiden vahinkojen määrä. Laiminlyöntiä on aina pidettävä olennaisena, jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt kirjanpitovelvollisuuden niin, ettei kirjanpitovelvollisen taloudellista tulosta ja asemaa tai kirjanpitovelvollisen liiketoiminnan kannalta olennaisia liiketapahtumia kyetä selvittämään ilman kohtuutonta vaivaa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Liiketoimintakiellon sisältö

Liiketoimintakieltoon määrätty ei saa:

1) harjoittaa sellaista liiketoimintaa, josta kirjanpitolaissa on säädetty kirjanpitovelvollisuus;

2) olla henkilökohtaisesti vastuunalaisena yhtiömiehenä; *eikä*

3) olla yhteisön tai säätiön hallituksen jäsenenä, varajäsenenä, toimitusjohtajana taikka muussa niihin rinnastettavassa asemassa yhteisössä tai säätiössä eikä tosiasiallisesti johtaa sen toimintaa tai hoitaa sen hallintoa.

Kielto ei koske tehtäviä tai toimintaa julkisoikeudellisessa yhteisössä tai säätiössä. Kielto ei liioin koske tehtäviä tai toimintaa sellaisessa aatteellisessa yhdistyksessä tai säätiössä, joka ei lainkaan harjoita liiketoimintaa tai harjoittaa sitä vain vähäisessä määrin.

Erityisistä syistä voidaan määrätä, ettei kielto koske tiettyä tai tietynlaista liiketoimintaa taikka tehtäviä tai toimintaa tietyssä yhteisössä tai säätiössä.

5 §

Liiketoimintakiellon kesto

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä vähintään kahdeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

4 §

Liiketoimintakiellon sisältö

Liiketoimintakieltoon määrätty ei saa:

1) *itse tai toista välikätenä käyttäen* harjoittaa sellaista liiketoimintaa, josta kirjanpitolaissa on säädetty kirjanpitovelvollisuus;

2) olla *avoimen yhtiön yhtiömiehenä tai kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä taikka euroopplalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsenenä*;

3) olla yhteisön tai säätiön hallituksen jäsenenä, varajäsenenä, toimitusjohtajana taikka muussa niihin rinnastettavassa asemassa yhteisössä tai säätiössä;

4) *itse tai toista välikätenä käyttäen* tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa tai hoitaa sen hallintoa;

5) olla *itse tai toista välikätenä käyttäen osakeyhtiön tai osuuskunnan perustajana; taikka*

6) *hankkia itse taikka toista välikätenä käyttäen omistukseen tai sopimukseen perustuvaa määräysvaltaa liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä.*

Kielto ei koske tehtäviä tai toimintaa sellaisessa julkisoikeudellisessa yhteisössä tai yhteisöön kuuluvassa säätiössä tai laitoksessa, jonka pääasiallisena tarkoituksena ei ole liiketoiminnan harjoittaminen. Kielto ei myöskään koske tehtäviä tai toimintaa sellaisessa aatteellisessa yhdistyksessä tai säätiössä, joka ei lainkaan harjoita liiketoimintaa tai harjoittaa sitä vain vähäisessä määrin.

Erityisistä syistä voidaan määrätä, ettei kielto koske tiettyä tai tietynlaista liiketoimintaa taikka tehtäviä tai toimintaa tietyssä yhteisössä tai säätiössä *taikka 1 momentin 6 kohdan mukaisen määräysvallan hankkimista yhteisössä.*

5 §

Liiketoimintakiellon kesto

Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä vähintään kolmeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Konkurssipesän hoitajan ilmoitus- ja tietojenantovelvollisuus

Jos konkurssipesän hoitajalla on tietoonsa saamien seikkojen nojalla syytä epäillä 1 §:ssä tarkoitettun henkilön menetelleen siten, että tämä voidaan määrätä liiketoimintakieltoon, pesänhoitajan on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle siitä sekä niistä seikoista, joihin hänen epäilyksensä perustuvat. Pesänhoitajan on annettava syyttäjälle ne tiedot ja asiakirjat, joita tämä pyytää.

(kumotaan)

8 §

Vireillepano-aika

Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia on pantava vireille kahden vuoden kuluessa konkurssiin asettamisesta.

8 §

Vireillepano-aika

Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia on pantava vireille viiden vuoden kuluessa liiketoimintakieltoa koskevan vaatimuksen perusteena olevasta viimeisimmästä laiminlyönnistä tai rikollisesta teosta.

9 §

Liiketoimintakiellon voimaantulo

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevaa päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuim toisin määrää.

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevaa päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei ylempi tuomioistuim vastaajan vaatimuksesta määrää, että päätöstä ei ole kokonaan tai määräytyiltä osin noudatettava. Vastaajan vaatimus on viipymättä toimitettava muutoksenhakutuomioistuimelle, jonka tulee välittömästi ottaa vaatimus tutkittavakseen.

10 §

Päätöksessä mainittavat seikat

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevassa päätöksessä on mainittava kiellon sisältö sekä kiellon alkamis- ja päättymispäivä

10 §

Päätöksessä mainittavat seikat

Liiketoimintakiellon määräämistä koskevassa päätöksessä on mainittava kiellon sisältö, kiellon alkamis- ja päättymispäivä se-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

vä.

kä kiellon rikkomisesta 16 ja 17 §:ssä säädettyt seuraamukset. Päätöksessä on mainittava myös, mitä velvollisuuksia liiketoimintakieltoon määrättyllä on 21 a §:n mukaan.

11 §

11 §

*Väliaikainen liiketoimintakielto**Väliaikainen liiketoimintakielto*

Jos liiketoimintakiellon määräämistä koskevaa asiaa ei voida heti ratkaista sen vuoksi, ettei päätös konkurssiin asettamisesta ole lainvoimainen, tai jos asian käsittely muusta syystä lykätään, tuomioistuिन voi syyttäjän vaatimuksesta erityisistä syistä määrätä vastaajan liiketoimintakieltoon, kunnes asia lopullisesti ratkaistaan (väliaikainen liiketoimintakielto). Väliaikainen liiketoimintakielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on epäiltyinä tai syytteessä liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta ja liiketoimintakiellon määräämistä voidaan pitää todennäköisenä, voi tuomioistuिन syyttäjän vaatimuksesta määrätä hänet väliaikaiseen liiketoimintakieltoon, jos se on tarpeen vahingolliseksi katsottavan liiketoiminnan estämiseksi.

Väliaikainen liiketoimintakielto voidaan määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jollei syytettä väliaikaisen liiketoimintakiellon perusteena olevasta menettelystä ole nostettu vuoden kuluessa väliaikaisen kiellon määräämisestä, raukeaa kiellon voimassaolo.

Väliaikaiseen liiketoimintakieltoon on muutoin sovellettava, mitä 4 §:ssä, 9 §:n 1 momentissa, 10 ja 15 §:ssä, 19 §:n 3 momentissa sekä 21 §:ssä on säädetty liiketoimintakiellosta.

Väliaikaiseen liiketoimintakieltoon on muutoin sovellettava, mitä 4, 9, 10 ja 15 §:ssä, 19 §:n 3 momentissa sekä 21 ja 21 a §:ssä säädetään liiketoimintakiellosta. Väliaikaista liiketoimintakieltoa koskevassa päätöksessä tulee mainita, milloin kielto 2 momentin mukaan raukeaa.

Päätökseen, jolla väliaikainen liiketoimintakielto on määrätty, ei saa hakea valittamalla muutosta.

Päätökseen, jolla väliaikainen liiketoimintakielto on määrätty, ei saa hakea valittamalla muutosta. Päätöksestä saa kuitenkin kannella ilman määräaikaa.

13 §

Asian uudelleen tutkiminen

Tuomioistuिन voi aikaisemman päätöksen estämättä syyttäjän 8 §:ssä säädetyn ajan kuluessa esittämästä vaatimuksesta ottaa liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian uudelleen tutkittavakseen, jos sen jälkeen, kun asia on ratkaistu, tulee ilmi uusi seikka, joka todennäköisesti olisi johtanut siihen, ettei kieltoa koskevaa vaatimusta olisi hylätty tai että kielto olisi määrätty olennaisesti pitemmäksi. Jos kielto tällöin määrätään ai-

(kumotaan)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kaisempaa pitemmäksi, on otettava vähennyksenä huomioon aika, jonka aikaisempi kiello on ollut voimassa ja mitä sitä määrätessä on 12 §:n nojalla otettu huomioon.

14 §

Uusi liiketoimintakiello

Jos joku on ollut 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla osallisena yhdessä tai useammassa konkurssissa sen jälkeen, kun hänet on määrätty liiketoimintakielloon, määrätään erillinen liiketoimintakiello, jos 3 §:n 1 momentin mukaiset edellytykset ovat olemassa hänen menettelystään tähän konkurssiin tai näihin konkurssihin johtaneessa liiketoiminnassa ja kiellon määrääminen on perusteltua.

18 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia otetaan tutkittavaksi siinä yleisessä alioikeudessa, jossa konkurssi on tai on ollut vireillä.

Liiketoimintakiellon kumoamista koskevan hakemuksen, syytteen liiketoimintakiellon rikkomisesta sekä vaatimuksen kiellon pidentämisestä tutkii se yleinen alioikeus, joka on ensimmäisenä oikeusasteena ratkaisut liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian.

19 §

Asian käsittely

Liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevan asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä on voimassa

(kumotaan)

18 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Liiketoimintakiellon määräämistä koskeva asia tutkitaan siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen vaatimuksen perusteena olevaa rikosta koskevassa syyteasiassa taikka jonka tuomiopiirissä liiketoimintaa on harjoitettu.

Liiketoimintakiellon kumoamista koskevan hakemuksen tutkii se yleinen alioikeus, joka on ensimmäisenä oikeusasteena ratkaissut liiketoimintakiellon määräämistä koskevan asian. Liiketoimintakiellon rikkomista ja liiketoimintakiellon pidentämistä koskeva asia tutkitaan edellä tässä momentissa tarkoitetussa tai siinä tuomioistuimessa, joka on syyteasiassa muuten toimivaltainen.

19 §

Asian käsittely

Liiketoimintakiellon määräämistä ja pidentämistä koskevan asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin, mitä virallisen

Voimassa oleva laki

rikosasian käsittelystä, kun rikoksesta ei ole säädetty muuta rangaistusta kuin sakko.

Poliisin on syyttäjän pyynnöstä toimitettava liiketoimintakiellon määräämistä tai pidentämistä koskevassa asiassa tutkinta, josta on soveltuvien osin voimassa, mitä esitutkinasta rikosasiassa on säädetty. Jos on syytä epäillä, että liiketoimintakiellon määräämiseen tai pidentämiseen on edellytykset, tutkinnassa saadaan takavarikoida todistusaineistoa ja toimittaa sen löytämiseksi kotietsintä, vaikkei ole syytä epäillä, että tutkittavana olevassa asiassa on tehty rikos. Etsinnässä ja takavarikossa on noudatettava pakkokeinolakia (450/87).

(ks. 19 § 2 mom.)

21 §

Rekisteri

Oikeusministeriö pitää rekisteriä liiketoimintakielloista.

Ehdotus

syyttäjän ajaman rikosasian käsittelystä säädetään. Asia voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta. Vastaajan velvollisuudesta korvata valtiolle asian käsittelystä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut on soveltuvien osin voimassa, mitä rikosasian vastaajasta säädetään.

(momentti kumotaan, ks. 19 a §)

19 a §

Liiketoimintakieltoasian tutkinta

Jos 2 §:ssä tarkoitettu henkilö on epäiltyinä liiketoiminnassa tehdystä rikoksesta, jota ei voida pitää vähäisenä, tulee esitutkinnan yhteydessä tutkia myös, onko liiketoimintakiellon määräämiseen edellytykset. Poliisin on lisäksi syyttäjän pyynnöstä toimitettava liiketoimintakiellon määräämistä tai pidentämistä koskevassa asiassa tutkinta.

21 §

Rekisteri

Oikeusrekisterikeskus pitää rekisteriä liiketoimintakielloista.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

21 a §

Kiellon noudattamisen valvonta

Kiellon noudattamista valvoo poliisi. Valvonnasta on voimassa, mitä poliisilaissa (493/95) säädetään poliisitutkinnasta. Liiketoimintakieltoon määrätyn asema poliisitutkinnassa määräytyy poliisilain 38 §:n 2 momentin mukaisesti.

Kun liiketoimintakielto on tullut voimaan, on poliisin laadittava selvitys siitä, mitä liiketoimintaa liiketoimintakieltoon määrätty on harjoittanut ennen kiellon määräämistä ja mihin toimenpiteisiin tämä on ryhtynyt kiellon johdosta. Liiketoimintakieltoon määrätty on velvollinen antamaan selvitystä varten tarpeelliset tiedot. Hänen on kiellon voimassaoloaikana toimitettava poliisille tämän kehotuksesta selvitys toimeentulostaan ja tiedot työpaikastaan.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19*

Tämän lain säännöksiä liiketoimintakieltoon määräämisestä sovelletaan, jos yksikin vaatimuksen perusteena oleva 3 §:ssä tarkoitettu laiminlyönti tai rikos on tapahtunut tämän lain tultua voimaan.

Vaatimus liiketoimintakiellon määräämisestä aikaisempien säännösten mukaan on tehtävä kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Jos kielto määrätään aikaisempien säännösten mukaan, on kiellon sisällöstä ja kestosta kuitenkin voimassa, mitä tämän lain 4 ja 5 §:ssä säädetään.

Liiketoimintakiellosta annetun lain tällä lailla kumottua 7 §:ää sovelletaan, jos konkurssi on alkanut ennen tämän lain voimaantumista.

3.

Laki**poliisin henkilörekistereistä annetun lain 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin henkilörekistereistä 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun lain (509/95)
 13 §:n 2 momentin 1 kohta seuraavasti:

13 §

Poliisin tietojen saanti eräistä rekistereistä

Poliisilla on oikeus saada, siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, teknisen käyttöyhteyden avulla:

1) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista, tuomituista sakkorangaistuksista ja vankeusrangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/93);

Poliisilla on oikeus saada, siten kuin asianomaisen rekisterinpitäjän kanssa sovitaan, teknisen käyttöyhteyden avulla:

1) oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoja syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista, annetuista rangaistusmääräyksistä, *liiketoimintakielloista*, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista, tuomituista sakkorangaistuksista ja vankeusrangaistusta suorittavista tai suorittaneista henkilöistä; tietojen saamisesta rikosrekisteristä säädetään kuitenkin rikosrekisterilaissa (770/93);

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 19 .
